

Nr. 41
(347)

9-15 octombrie 1996

CĂRȚILE DE ALEGĂTOR — pag. 5**O INUTILITATE PERICULOASĂ**

anchetă realizată de OANA ARMEANU

VICTOR BÂRSAN: pag. 8

Tablou politic în Republica Moldova

Polemici: PAVEL CÂMPEANU-ZOE PETRE

pag. 10

MIHNEA BERINDEI:

O analiză a alegerilor locale I

PULS**Primăria Bucureștilor după 100 de zile:****CIORBEA se ține de cuvânt****CLUJUL ÎNAINTE DE ALEGERI**

— corespondență de la IOAN MUȘLEA —

PETRE ROMAN

candidat al USD la alegerile
prezidențiale**SUPLIMENT GRATUIT**

Utopia Ion Iliescu (+ PDSR) + Opoziția pare să-și aibă punctul de plecare în schimbarea de imagine asupra forțelor politice românești după alegerile din 1992. Surse din zona Președinției, dorind să-și păstreze anonimul, vorbeau, încă de acum doi ani și jumătate, despre o schimbare de optică în Departamentul de Stat al SUA în sensul creditării Puterii din România, în locul Opoziției care nu fusese capabilă să câștige alegerile din 1992. Această schimbare de optică, presupunând o parțială reevaluare a regimului Iliescu, s-a produs și în alte țări occidentale, ce au normalizat relațiile diplomatice cu Bucureștiul, în acești ani, chiar dacă președintele Iliescu nu a obținut mult doritele vizite la nivelul cel mai înalt nici în Germania, nici în Anglia, nici chiar în Statele Unite, unde eforturile celor două ambasade (și cu deosebire ale ambasadorului Alfred Moses) au fost indiscutabile; anumite progrese, mai ales prin comparație cu trecutul primilor ani, totuși s-au obținut.

Creditarea echipei Iliescu s-a datorat mai degrabă imaginii de slăbiciune și lipsă de unitate a Opoziției (incapabilă, de fapt, chiar datorită „vrstei sale fragede” și lipsei de experiență, să câștige alegerile în 1992, într-o țară dificilă precum România post-ceaușistă) decât meritelor Puterii, care în acești ani a guvernat printr-o alianță cu partide extremiste.

Și, ajungând în acest punct, ne putem întoarce la lectura diferită a tabloului politic românesc făcută de cei doi observatori americani, unul democrat (Alfred Moses), celălalt republican (Lorne Craner), unul reprezentând Președinția SUA (domnul Moses este un ambasador politic, nu de carieră), celălalt reprezentând Congresul, dominat de republicani.

În această privință, deși se află la mai mare distanță de scena politică românească, directorul Institutului Republican Internațional trasează un tablou indiscutabil mai exact decât ambasadorul SUA. O comparație de citate este edificatoare: Lorne Craner, la 6 februarie 1996: „PDSR se află la ora actuală într-o coaliție oficială cu partide mai mici, care sînt pe față antidemocratice și antioccidentale, partide dintre care unul este comunist, iar celelalte două neofasciste. Este de neconceput că o organizație nonguvernamentală a Statelor Unite care pri-

mește sprijin din partea contribuabililor ar putea contribui, fie și indirect, la succesul politic sau dezvoltarea unor astfel de organizații. Orbirea ambasadorului Moses față de aceste fapte sau dorința de a le trece cu vederea ne pune pe gânduri și ne îngrijorează”. Răspunsul ambasadorului Moses, la 13 februarie 1996, lasă într-adevăr loc mai multor importante corecții: „Partidele «pe față antidemocratice și antioccidentale» la care vă referiți în scrisoarea dv. — neofascistul PRM și neocomunistul PSM — nu sînt, așa cum susțineți, parte a Guvernului. Ele sînt fățiș critice față de Guvern și îl atacă regulat pe președintele Iliescu. Al treilea partid la care v-ați referit, PUNR, este extrem naționalistic, fiind în cîteva privințe contraponderarea UDMR, partidul etnicilor maghiari, dar nu este neofascist”.

**GABRIELA
ADAMEȘTEANU****IV**

Șanse egale

Fățiș critice față de Guvern, respectivele partide, cu ajutorul cărora au trecut în Parlament toate legile dorite de PDSR? ele, care s-au aliat cu PDSR pentru a respinge toate moțiunile Opoziției, umplînd toate structurile guvernamentale cu funcționari devotați? De cînd a început să fie atacat președintele Iliescu de liderul PRM (el fiind singurul în această postură)? Și ce reacție a PDSR a existat cît timp el a tîrît el în noroi, nepedepsit, personalitățile respectabile ale Opoziției și ale presei independente, îndeplinindu-și scopul pentru care și primise o publicație și un partid parlamentar: să închidă gura Opoziției? Este corect să spun că PUNR, partid compromis prin afacerea Caritas, prin jalnică prestație politică a liderilor săi (Funar, Gavra), este contraponderarea UDMR, care, dincolo de unele exagerări etniciste, a adus în viața politică românească un

discurs coerent și elegant, un vot adecvat de regulă legislației europene?

Multe alte întrebări pe care comparația celor două imagini le sugerează ne fac să ne alăturăm modului în care Lorne Craner descifrează tabloul politic românesc. De atunci și pînă azi, distanța teoretică dintre PDSR și foștii aliați s-a mărit, dar tot Lorne Craner are dreptate să-i răspundă ambasadorului Moses, la 27 februarie 1996: „Nu am cunoștință de faptul că liderii PDSR au înlăturat membrii PSM și PRM din toate posturile administrative în care au fost numiți în perioada cînd funcționa protocolul”.

Noi avem însă cunoștință la 7 octombrie 1996 (așadar, la distanță de 7 luni de cînd s-a purtat această discuție) de falsitatea divorțului PDSR de partidele extremiste aliate (inclusiv PUNR), de vreme ce eşaloanele 2 și 3 ale acestor partide, pite în structurile ministerelor, și-au continuat colaborarea. Cine a inventariat cîți membri PUNR sînt „infiltrați” în structura unui minister atît de important pentru viitorul unei țări, cum este cel al Învățămîntului? Dar iată și cîteva nume semnificative: Dumitru Popa, directorul (ilegal, dar în funcție) al Televiziunii publice, singurul mijloc de informare pentru satele și orașele mici din România, fost director la *Românul*, oficiosul PUNR. Nicolae Dan Fruntelată, fost redactor-șef, în perioada ceaușistă, al revistei antioccidentale și antidemocratice *Luceafărul* în perioada cînd aceasta era purtătoarea de cuvînt a Securității, apoi, după 1989, redactor-șef la același *Românul*, oficiosul PUNR, apoi director în Direcția Informațiilor Publice din Guvernul României. Mihai Ungheanu, redactor-șef adjunct al aceluiași *Luceafăr* de tristă amintire, cel mai stabil secretar de stat în Ministerul Culturii, rezistînd schimbării a trei miniștri, a condus Secretariatul tehnic al alegerilor locale, iar acum face parte din echipa actualului Secretariat tehnic al alegerilor parlamentare și prezidențiale.

Evident, o asemenea listă poate, din păcate, să fie mult mai lungă.

(Continuare în pagina 3)

Chiar dacă omitem obiectele de ordin constituțional, poziția d-lui Ion Iliescu la alegerile din 3 noiembrie și după aceea, dacă va fi ales, nu-i deloc simplă. Spunem aceasta amintindu-ne proverbul românesc despre „oalele sparte” al căror soroc de plată se apropie. Dar nu numai erorile trecutului, ci și particularitățile electoratului românesc dau dureri de cap – se poate crede – strategilor PDSR.

Nu-i un secret pentru nimeni, electoratul PDSR nu excelează prin logică. El așteaptă de la președinte o existență mai confortabilă din punct de vedere material, dar cu un minimum de reforme. Cît privește anumite vestigii ale comunismului – relativă egalitate materială și spirituală, desconsiderarea intelectualului, statul-patron, centralismul birocratic –, alegătorul PDSR le-ar saluta cu plăcere continuată, fără a înțelege antinomia dintre persistența lor și viața de tip occidental pe care și-o dorește, sub raport material desigur.

Nu-i, de asemenea, un secret pentru nimeni că PDSR-ul și președintele au fost marii favoriți ai opiniei publice, ceea ce asigură un bun punct de plecare și pentru alegerile de la

În ultimele săptămîni am înregistrat două dovezi în acest sens: declarații ale d-lui Ion Iliescu pentru o privatizare rapidă a industriei și, concomitent, lista de candidați PDSR la „parlamentare” pe care directorii de mari combinat, ostili (ne-o spune chiar d-l Vladimir Pasti) privatizării, dețin cam 30% din locurile eligibile. Această în ce privește industria.

A doua mare rezervă de voturi a PDSR e țărănimea. În mod normal, așa cum se petrec lucrurile peste tot în lumea liberă, țărănul susține în alegeri partidele care apără proprietatea. Numai că, în anii comunismului, a apărut un țărăn care nici colectivizat n-a fost, căci mai mult trăgea chiulul decît muncea, dar nici de pe urma desființării proprietății private nu a suferit prea mult, fiindcă, oricum, la marginea îngrădită de Codul penal se putea practica, fără riscuri majore, capitalismul „pe șest”. Regimul a făcut din acest țărăn un proprietar și un alegător – un proprietar care nu poate trăi decent din lotul său de pămînt și un alegător care nu înțelege nici acum că pămîntul primit constituie repararea unei

ȘERBAN ORESCU

Președintele, electoratul și opoziția

3 noiembrie. Alt bun punct de plecare este partidul-stat. Dar mai departe? Mai departe începe domeniul confuziei, căci nici PDSR și nici președintele Iliescu nu par să aibă o viziune cît de cît clară asupra viitorului. Avem de-a face mai curînd cu o fereastră deschisă improvizată – fără măcar schița unui efort de coordonare. O coordonare din capul locului dificilă, avînd în vedere că satisfacerea necesităților economiei, eficientizarea acesteia, depășește ceea ce PDSR-ul poate face fără a-și pierde identitatea sa de partid de stînga.

Unii factori de conducere din PDSR „sînt” probabil că ar trebui făcută și în problema privatizării industriei grele aceeași cotitură ca și în apropierea de Occident, domeniu în care PDSR și-a însușit programul opoziției de centru. Numai că, spre deosebire de cotitura din politica externă, o eventuală copie a unui program de reformă rapidă (pe care opoziția însăși pregetă, din motive electorale, să-l facă public) ar duce PDSR la o altă identitate politică, ceea ce d-l Ion Iliescu nu acceptă. Numai că, neefectuînd această cotitură, PDSR-ul și președintele riscă un colaps economic de felul celui din Bulgaria vecină, unde zilele la putere ale guvernului socialist sînt numărate, iar victoria opoziției la „prezidențiale” e iminentă.

Președintele Iliescu se află deci între Scylla și Charibda – doi monștri marini pe care legendarul Ulysse știuse să-i ocolească. *Mutatis mutandis*, unul din monștri e PDSR-ul însuși (el se cere menajat pentru a-și păstra identitatea de stînga); al doilea monstru e însă industria în paragină, pe care PDSR-ul n-a reușit să o restructureze. Evitînd unul din monștri, te ciocnești de celălalt; pînă la urmă, vasul care s-ar încumeta să navigheze între cei doi ar fi zdrobit de stînci. O figură de stil, desigur – care vrea să spună că soluția cea mai bună pentru economie este ca PDSR să treacă în opoziție. Dar, pentru că PDSR-ul și președintele său de facto nici nu vor să audă de așa ceva, să încercăm să identificăm ceea ce ar putea constitui strategia partidului de guvernămînt și a candidatului său la președinție.

Din capul locului, trebuie constatat că președintele are rolul de a capta voturi de dreapta, în timp ce partidul mobilizează stînga spectrului politic.

Șanse egale

(Urmare din pagina 1)

Să recunoaștem că dacă aici este o eroare de percepție, ea a fost favorizată în primul rînd de două elemente: 1. Multe dintre componentele esențiale ale piesei politice românești se desfășoară în continuare în culisele vieții politice, în ciuda caracterului senzațional al multor publicații; nu există încă o cultură a transparenței și nici a accesului firesc la informație. 2. S-a instaurat un tic evasi-uanim, un gen de *lament* pe diferite tonuri, dar cu același păgubitor efect, de a clama „Tot

nedreptăți și că statutul de proprietar de pămînt l-a avut țărănul în virtutea reformelor agrare din trecutul necomunist al țării. În mod normal, țărănul, dacă ar fi muncitor ca în trecut, ar trebui să fie, ca alegător, de partea acelor partide care își propun să sprijine libera circulația a terenurilor agricole. Numai că, țărănul alegător de azi – un hibrid al celui din trecut –, are obsesia diferențierii și i se împotrivesc. Reflexiile antimonarhice cu care d-l Emil Constantinescu a fost întîmpinat în această campanie electorală sînt produsul mai curînd al fabulației despre moșierii pe care regalitatea i-ar implica, decît al răfuilei cu o regalitate oricum destul de mitică pentru țărănul de azi.

Atît de departe vine acest țărăn în întîmpinarea PDSR, încît nici nu e prea de tot alarmat cînd PDSR-ul și actualul președinte scot din sacul în care o țin ascunsă soluția socialistă a unor noi colhozuri sau gospodării de stat. S-a dus în Parlament o luptă acerbă, inclusiv în ultimele săptămîni, pentru ca statul să nu obțină prerogative speciale în calitate de cumpărător de terenuri agricole. Lupta s-a dus de opoziția de centru, de CDR în special, dar la țară ea n-a avut nici un ecou.

Se repetă însă în agricultură succesele electorale și insuccesele economice pe care PDSR-ul și președintele le-au repercutat în industrie. Țărănii (ca și muncitorii) au putut fi induși în eroare asupra adevărului lor interes electoral, dar producția a rămas minimă, ceea ce conduce țara în „lumea a treia”. Prin urmare, oricum vor vota țărănii la 3 noiembrie, plutește mai departe același spectru de nesigurantă și pentru guvernămînt. Dacă PDSR-ul ar gîndi pe termen ceva mai lung, ar trebui să-și apropie și politica agrară de cea a opoziției de centru, ceea ce, desigur, nu se va întîmpla.

În aceste condiții, nu-i de mirare dacă sondajele de opinie nu indică creșteri mai mari ale electoratului dispus a vota opoziția. Două importante mase de manevră – salarii marilor unități de stat deficitare din industrie și țărănimea – continuă ca și în trecut să frîneze dezvoltarea societății românești. Să fie și în cazul țării noastre un colaps de tip bulgar prețul necesar ca electoratul să se trezească la realitate?

Iliescu iese”. Acest slogan de campanie pro-Iliescu îl murmură, din păcate (și de mai mulți ani), personalități dintre cele mai respectabile, tineri dintre cei mai curați etc. Este în primul rînd un reflex al acestei „culturi miortice”, de care, în ciuda avalanșei de ironii, nu ne-am desprins încă: acel sentiment al pasivității, al fatalismului, al lui „fie ce-o fi”, al lui „asta ne este dat, asta merităm”, care ne îndepărtează, și ele, de Europa în aceeași măsură ca și precaritatea măsurilor igienice, a carentelor economice, a greșelilor diplomatice, lăsîndu-ne (în calitate nu de indivizi, ci de colectivitate) să mîstim în sucul propriu al unui Orient atemporal.

Luni 30 septembrie

• **Senatul SUA aprobă o rezoluție favorabilă integrării**
Senatul american a aprobat, sîmbătă noaptea, un proiect de rezoluție, nr. 303, prin care se cere președintelui Bill Clinton să încurajeze România și Ungaria să pună în aplicare prevederile Tratatului de bază, considerat ca fiind mijlocul cel mai bun privind integrarea în NATO.

• **CDR exclude colaborarea cu PDSR**
După alegeri, CDR va forma un guvern de coaliție cu formațiunile importante ale Opoziției care vor accepta programul de guvernare al Convenției. Intre posibilele alianțe, președintele CDR, Emil Constantinescu, s-a referit la USD și ANL, cu un avertisment la adresa liderului liberal Dinu Patriciu, autor al unor declarații „agresive și violente față de CDR”.

Marți 1 octombrie

• **Relațiile CDR-ANL devin încordate**
CDR își revizuieste poziția față de colaborarea anunțată cu ANL, datorită declarațiilor liderului acesteia, Dinu Patriciu. Președintele CDR, Emil Constantinescu, a arătat că atacurile lui Patriciu au fost concertate cu diversivitatea monarhistă de sîmbătă 28 septembrie. Dinu Patriciu a negat că ar fi acuzat vreodată CDR sau pe Emil Constantinescu de simpatii monarhiste.

• **Parlamentul lucrează în forță**
Camera Deputaților a respins trei proiecte de lege importante: Legea privind patrimoniul fostului UTC, modificările aduse Codului de procedură civilă și Legea privind privatizarea băncilor cu capital majoritar de stat. Senatul a adoptat o inițiativă legislativă prin care BNR este autorizată să acorde Băncii Dacia Felix și Credit Bank credite în valoare de 300 miliarde lei destinate acoperirii cererilor de retragere a depunerilor făcute de populație. Opoziția a acuzat caracterul populist al acesteia și faptul că împrumutul constituie un element inflaționist.

Miercuri 2 octombrie

• **Teodor Meleșcanu s-a întîlnit cu William Perry**
Ministrul român de Externe, Teodor Meleșcanu, s-a întîlnit la Washington cu secretarul american al Apărării, William Perry. Perry, care a arătat că procesul de evaluare a candidaturilor la NATO este în curs, a apreciat că „România a înregistrat importante evoluții, care susțin demersurile pentru aderarea la Alianța Nord-Atlantică”.

• **Senatul adoptă Legea controlului averilor**
Senatul a adoptat proiectul de lege privind declararea și controlul averilor demnitarilor. Astfel, parlamentarii vor fi obligați să depună, la începutul și la sfîrșitul fiecărei mandat, declarații amănunțite privind averea personală, a soției și a copiilor.

Joi 3 octombrie

• **Camera a ratificat Tratatul cu Ungaria**
Cu 159 de voturi pentru, 27 de abțineri (UDMR) și un vot împotriva, Camera Deputaților a ratificat Tratatul de bază româno-ungar. Parlamentarii PUNR și PRM care au contestat anumite prevederi ale tratatului nu au participat la vot.

• **16 candidați pentru Cotroceni**
La Biroul Electoral Central au fost înregistrate candidaturile a 16 persoane care doresc să obțină fotoliul de președinte al României. Dintre aceștia, 3 sînt independenți.

Vineri 4 octombrie

• **CDR dă o replică Președinției**
Ca răspuns la un comunicat de presă al Președinției, Biroul de presă al CDR își manifestă îngrijorarea față de creșterea numărului de instituții publice ale statului anexate și folosite în scopuri partizane, contrar legii și uzanțelor democratice, de către PDSR și echipa de campanie electorală a candidatului Ion Iliescu.

• **Primarul sectorului 1 a demisionat**
George Pădure, primar independent al Primăriei sectorului 1 București, și-a anunțat demisia, deoarece nu a acceptat decizia primarului general, Victor Ciorba, de prelungire a termenului de funcționare a tarabelor pe străzile Bucureștiului. Primar interimar a fost ales Răzvan Murgeanu, membru USD.

• **Bunurile comunităților evreiești pot fi retrocedate**
Purtătorul de cuvînt al MAE, Sorin Ducaru, a anunțat că bunurile confiscate comunităților evreiești de către regimurile nazist și comunist și aflate acum în posesia statului pot fi retrocedate fără probleme prin măsuri administrative. În acest sens, Guvernul a adoptat o ordonanță care garantează liberul acces la arhive pentru identificarea proprietăților.

Sîmbătă 5 octombrie

• **CDR propune un program pentru alegeri corecte**
Președintele CDR, Emil Constantinescu, a transmis un apel „tuturor partidelor democratice din România și candidaților acestora la funcția prezidențială”, în care propune un program de urgență pentru desfășurarea unor alegeri corecte. Pentru contracararea „subminării de către PDSR a valorilor democratice”, Constantinescu propune „constituirea unei mari alianțe politice pentru apărarea democrației și a libertății alegerilor”.

• **ANL salută inițiativa CDR**
Candidatul ANL la alegerile prezidențiale, Nicolae Manolescu, salută Apelul CDR de constituire a unei coaliții pentru apărarea democrației și a libertății presei în România. ANL a reînnoit, cu această ocazie, apelul de a semna împreună cu CDR un acord de supraveghere a alegerilor și de cooperare în vederea formării unui guvern de coaliție.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

ILIE ȘERBĂNESCU

Oferta politică pentru alegeri

Astăzi: Privatizarea

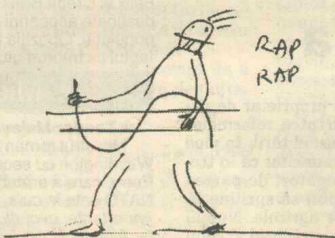
Pină la urmă, guvernul Văcăroiu – cu toate tergiversările de contestat – a finalizat procesul prin care cetățenii împrietărități cu o parte din capitalul societăților comerciale au și intrat în posesia propriu-zisă a acțiunilor corespunzătoare acestei părți. Iar primele tranzacții cu acțiuni ajunse în mână cetățenilor în urma programului de privatizare în masă au avut în sfârșit loc. Deși nu toate lucrurile fuseseră puse la punct pentru derularea în bune condiții a tranzacțiilor, inaugurarea pieței extrabursiere, pe care urmează a se desfășura acestea, a fost urgentată, probabil pentru ca Executivul și partidul de guvernământ să-și treacă în cont realizarea înaintea alegerilor.

Cum-necum, privatizării pe baze gratuite i se pune capăt, urmând ca procesul să continue numai prin vânzare-cumpărare. FPP-urile, inventate pentru a gestiona proprietatea cetățenilor pină la intrarea acestora în posesia acțiunilor propriu-zise, urmează să dispară de pe firmament prin transformarea în societăți de investiții. FPS-ul însă, creat în scopul de a reprezenta statul pentru partea de capital rămasă în posesia acestuia, devine rege. Și, la sfârșit de mandat, guvernul actual, cel puțin după declarațiile făcute de premierul Văcăroiu, lasă cu limbă de moarte un mesaj răspicat celor ce vor să-l audă: FPS-ul trebuie desființat și, printr-un ministru al privatizării, problematica în domeniul trebuie să ajungă în mână unei singure instituții, la dispoziția Guvernului.

Realitatea este că instituțiile privatizării postdecembriste au fost inventate ca o încercare de centralizare și controlare a procesului de privatizare. Or, încercarea de a centraliza un proces care este prin natura sa de descentralizare nu putea duce decât la opintelă, la înfrînări și la reușite doar acolo unde intervin culisele. Probabil tocmai de aceea au și fost create aceste instituții. Care au dus la netransparență exact într-o perioadă când transparența trebuia să devină cuvânt de ordine. Din păcate, atâtea și atâtea nereguli au ieșit în timp la suprafață în legătură cu desfășurarea privatizării prin vânzare-cumpărare. Și toate acestea au determinat suspiciuni că multe din privatizări s-au făcut în sistem clientelar. Aceste suspiciuni nu sînt

favorabile climatului care trebuie să existe pentru necesara intensificare a procesului privatizării, de la care se așteaptă nu transferul în sine al controlului întreprinderilor de stat către grupuri de interese private, ci ameliorarea gestiunii economice, tocmai în urma privatizării deciziei, eficientizarea funcției sociale a capitalului.

Sondajele de opinie probează fără echivoc că românul nu este împotriva privatizării. Dar un simțământ general de nemulțumire există față de privatizările în sistem clientelar, ticluite în spațiile ușilor închise, organizate în favoarea unor comisionari privilegiați și aso-

ciate unor ilegalități și acte de corupție. Românul a și dovedit, de altfel, că a trecut – prin intermediul singurului instrument care-i mai stă la dispoziție, votul – la penalizarea celor a căror imagine este percepută în legătură cu implicări în afaceri de corupție sau chiar numai cu tolerări ale unor asemenea afaceri și ale făptuitorilor lor.

Este dezamăgitor însă că în oferta politică a nici unui partid pentru alegeri nu se află promisiunea precisă de a se asigura deplina transparență a oricărei privatizări de întreprinderi sau active prin vânzare-cumpărare sau de utilizare a bursei în acest scop, în sine o instituție unde tranzacțiile se fac cu toate cărțile pe masă. Transparență care trebuie să existe indiferent de instituția care se va ocupa în continuare de privatizare.

În ceea ce privește instituțiile, este interesant că problema desființării FPS-ului apare tranșant pusă în progra-

mele a două formațiuni situate în zone complet diferite ale spectrului politic: Alianța Națională Liberală și PRM. Și doar UDMR exprimă explicit preocuparea ca transformarea FPP-urilor în societăți de investiții să se facă astfel încât să nu ducă la crearea unor noi monopoli în economie.

Ar fi de semnalat însă că o bună parte din populație – probabil amestecată de confuziile create de programul de privatizare în masă – vede privatizarea ca un proces care să ducă la o distribuție echitabilă – sau, mă rog, nu prea inechitabilă – a proprietății. Adică pe preceptul: de ce unul doar 40 de acțiuni și altul 40 de mii?! Chestiune și complicată, și delicată! În care economicul și politicul se bat cap în cap! Unele partide trec peste problemă, altele mizează pe ea. CDR, de pildă, se exprimă pentru participarea susținută a salariaților la privatizarea întreprinderilor în care lucrează. Așa-numita „gestiune” vest-germană postbelică – ce a putut servi ca model – a fost, fără îndoială, un succes, dar experiența românească de pină acum în domeniu, așa-numita MEBO, nu s-a dovedit prea concludentă. Noi, neparticipând la alegeri, putem spune deschis că în România, în urma programului de privatizare pe baze gratuite, există deja mai mulți acționari, adică proprietari, decât salariați și că acest lucru nu prea e normal ca să și meargă treaba. O fi bine politic, dar nu e bine deloc economic! Autoritatea deciziei se diluează și nu mai funcționează nimic ca lumea – oricum, nu pe criteriile eficienței și profitabilității. Cunoaștem faptul din proprie experiență, căci comportamentul față de proprietatea zisă a tuturor din trecut a fost cel față de proprietatea nimănui, iar decidenții de atunci, tocmai de aceea, scăpaseră caii în voluntarism extrem de costisitor economic și social.

De semnalat că USD, ca și Partidul Socialist așază privatizarea înaintea restructurării, lăsînd-o pe aceasta din urmă în seama noilor proprietari privați, dar ambele partide pun problema unei strategii naționale a restructurării care să ghideze, prin facilități fiscale și de credit, eforturile către acele industrii cu șanse pe piața internă și piețele internaționale.

Forțele politice din indiferent ce parte a spectrului parlamentar par a fi pe aceeași lungime de undă în ce privește promovarea întreprinderilor mici și mijlocii. Să dea Dumnezeu ca după alegeri să și organizeze un fel de complot pentru realizarea acestui obiectiv, căci și pină acum toată lumea a fost de acord în problemă, dar întreprinzătorii mici și mijlocii au înfîlțit mai degrabă obstacole decît sprijin.

Puteți deveni observator la alegerile din 3 noiembrie

Asociația Pro Democrație și Liga Apărării Drepturilor Omului au decis să colaboreze pentru desemnarea observatorilor la secțiile de votare din toată țara. Cele două organizații neguvernamentale care vor monitoriza procesul de votare au convenit asupra repartizării observatorilor pe secții de votare. Toți cei care doresc să se înscrie în evidența celor două organizații sînt rugați să ne contacteze din timp prin grupurile Asociației Pro Democrație și cele ale Ligii Apărării Drepturilor Omului din orașele reședință de județ.

ASOCIAȚIA PRO DEMOCRAȚIA
Telefoane: 01-637.67.74
01-312.00.23 și fax.

Adresa: Strada Costache Negri 7, sector 5, București, cod 76204 (în Piața Operei)
Pentru presă, vă rugăm să vă adresați Violetei Bau – Coordonator relații cu presa.

sau
LIGA APĂRĂRII DREPTURILOR OMULUI
Telefoane: 01-312.17.28
01-615.68.97
01-613.71.90

Adresa: Strada Dem. I. Dobrescu 11 (fostă Onești), București, cod 70119 (în Piața Palatului)

Pentru presă, vă rugăm să vă adresați doamnei Aurelia Doloi sau domnului Sava Mărculescu.

Guvernul pregătește manipularea alegerilor

În legătură cu alegerile din 3 noiembrie 1996, Consiliul de conducere al APADOR-CH a semnalat încălcarea Constituției României și a mai multor legi referitoare la desfășurarea alegerilor și a campaniei electorale.

Astfel:

1) Hotărârile de guvern nr. 580 și 582 din 1996, care modifică Legile 68 și 69 din 1992, încalcă articolul 107 (2) din Constituția României care prevede că: „Hotărârile (Guvernului) se emit pentru organizarea executării legilor”. Astfel, un asemenea act guvernamental are doar scopul „de a stabili modalitățile concrete de aplicare a prevederilor legale și nu de a adăuga la lege”.

2) Aceeași Hotărâre nr. 580 creează un Secretariat Tehnic Central, precum și secretariate tehnice județene, organisme subordonate Guvernului, respectiv Prefecturilor. Legea nr. 68/1992 menționează însă la art. 84: „(1) Guvernul României va asigura, pentru asigurarea activității birourilor electorale, statisticiei și personalul tehnic auxiliar necesar. (2) Pe perioada cît funcționează birourile electorale, membrii acestora, statisticienii și personalul tehnic auxiliar, încadrați cu contract de muncă, se consideră detașați”. Prin

Hotărârea 580, Guvernul României modifică Legea nr. 68/1992, transformînd această categorie într-o structură paralelă birourilor electorale și independentă de acestea, instaurîndu-se practic un control al Guvernului asupra desfășurării întregului proces electoral.

3) O altă observație a APADOR-CH se referă la faptul că Hotărârea nr. 582/1996, modifică Legea 68 cu privire la observatorii interni a căror acreditare pentru supravegherea alegerilor a fost limitată de Legea nr. 68/1992 doar la alegerile din 1992. Totuși HG nr. 582 schimbă conținutul art. 93 paragraful 1, autorizînd prezența observatorilor interni în secțiile de votare. Deși în actualul cadru legislativ, prezența observatorilor interni este nu numai binevenită, ci și foarte necesară, „aceasta nu poate să constituie o justificare pentru nerespectarea de către Guvern a Constituției României”.

4) APADOR-CH semnalează nerespectarea de către Guvernul României a art. 92 (2) din Legea nr. 68/1992 referitor la tipărirea și distribuția cărților de alegător, lege care fixa termenul limită de tipărire și eliberare a acestora pină la 31 decembrie 1992. Prin articolul 4 (2) din Hotărârea 580/17 iulie 1996, Guvernul a modificat Legea alegerilor

parlamentare, instituînd un alt termen de eliberare a cărților de alegător (15 octombrie 1996), ca apoi, încălcînd prevederile art. 114 (1) din Constituție, să emită o ordonanță de urgență prin care a modificat Legea alegerilor parlamentare, permițînd prezentarea la vot fără cartea de alegător.

5) O altă instituție care se face vinovată de încălcarea legii este Consiliul Național al Audiovizualului. CNA a emis Decizia nr. 88 privind condițiile de prezentare și duratele programelor de radio și televiziune destinate campaniei electorale care precizează (alin. 3 pct. 1.4): „Operatorii CATV, în perioada campaniei electorale, se vor implica numai prin retransmiterea de programe în cadrul serviciului definit prin art. 21 lit. a) din Legea nr. 49/1992”. În ciuda faptului că unele televiziuni prin cablu au, conform licenței, posibilitatea de a difuza programe de concepție proprie, sau de a retransmite producții audiovizuale înregistrate prin diverse mijloace, CNA interzice acest drept în virtutea unei prerogative pe care și-a arogat-o, fără vreo temei legal.

6) APADOR-CH semnalează nerespectarea de către unele publicații, posturi de televiziune și unii candidați a prevederilor legale privind propaganda electorală, încălcînd Legea pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului (art. 44 alin. 4), care interzice orice procedeu de publicitate comercială prin presă sau mijloace de comunicare audiovizuală.

OANA ARMEANU

Cui folosesc cărțile de alegător?

Pentru prima dată, la alegerile din 3 noiembrie vom folosi cărțile de alegător. Acela dintre noi care le vom primi până atunci. Potrivit legii, distribuția cărților de alegător ar fi trebuit să se încheie până la 30 decembrie 1993. Cărțile de alegător au fost trimise însă primăriilor, netipărite, de-abia în ianuarie 1995, iar tipărirea lor a început în septembrie 1996. Astfel încât nu este de mirare că primăriile au început doar de câteva zile să le distribuie alegătorilor și că mulți nu le vor avea până la alegeri. Guvernul a decis să recupereze marea întârziere, de care el singur e vinovat, prin două măsuri: să nu se mai numeroteze cărțile de alegător; să se poată vota și fără cărți de alegător, la fel ca până acum. Consecință: crearea unor mari oportunități de fraudă electorală și cheltuirea unor sume uriașe (de ordinul miliardelor de lei) din buzunarul nostru, fără nici un folos.

Ce sînt cărțile de alegător, la ce folosesc, cum putem intra în posesia lor și cum vom vota cu ele, iată câteva din întrebările la care vom încerca să răspundem în continuare.

Cartea de alegător (pe care o prezentăm alăturat) ar fi trebuit să fie actul nostru de identitate la alegeri. Însă din cauză că nu conține numele și adresa, fără nici un număr de înregistrare, fotografie sau alt semn de identificare, ea nu poate ține loc de buletin de identitate. Ca urmare, pentru a vota este necesar atât buletinul, pentru legitimare, cât și cartea de alegător, pe care se pune ștampila „votat”. Cum însă Departamentul administrației publice locale din cadrul Guvernului, responsabil cu distribuția cărților de alegător, nu va putea asigura distribuția lor până la data alegerilor, Guvernul a decis (miercuri 2 octombrie a.c.) să voteze cu cărți de alegător cei ce le vor avea – acestora urmînd să li se ștampileze atât buletinul, cât și cartea de alegător – și doar cu buletinul cei ale căror cărți de alegător nu vor fi gata până la 3 noiembrie. Ce-am avut și ce-am pierdut? ne-am putea întreba, pe bună dreptate. N-am avut, dar am pierdut cele câteva (sau cîteva zeci) miliarde, cît a costat întreaga acțiune, plătite din buzunarul nostru.

De ce atunci ideea de a avea aceste cărți de alegător, dacă nu sînt neapărat necesare, după cum se vede? N-am reușit să primim un răspuns convingător nici de la primăriile de sector, care se ocupă de distribuția lor, nici de la Secretariatul tehnic al municipiului București, răspunzătoare de coordonarea alegerilor. Ni s-a spus că și alte țări, de pildă Italia și Franța, folosesc acest sistem. Dar există și multe altele unde nu se votează cu cărți de alegător. O altă explicație a fost faptul că nu ar fi legal să se pună ștampilele de la alegeri pe buletinul de identitate, care nu este prevăzut în acest scop. Dar dacă oricum se vor ștampila și buletinul și cartea de alegător, nici acest răspuns nu e valabil. După alții, cartea de alegător ar permite o libertate de mișcare mult mai mare a alegătorilor, fiindcă cu ea se poate vota la orice secție, din același oraș sau din altul, în gară sau pe aeroport. În sfîrșit un lucru bun, dar care tot nu explică atîta cheltuială. Oricum, și cu buletinul de identitate se putea vota la fel. Cartea de alegător ar exclude posibilitatea fraudelor electorale, ni s-a mai spus. Sînt oameni care au șapte buletine, și care ar fi putut să voteze de șapte ori, sau alții care rupeau pagina ștampilată din buletin și mai votau o dată. Acestea sînt fraude minore. Cîți oameni sînt în situația de a avea mai multe buletine? Cărțile de alegător, așa cum au fost tipărite, permit însă, din păcate, fraudă pe scară largă. Ne-

fiind înseriate, sînt foarte ușor de falsificat. Oricine are un computer poate fabrica sute de asemenea cărți. Tocmai pentru a preveni falsificarea lor, legea prevede ca fiecare carte să poarte un număr. Însă pe motiv că nu mai este timp, Guvernul a hotărît ca

ROMÂNIA			
CARTE DE ALEGĂTOR			
ELIBERATĂ DE		SCRUTIN NR. 1	SCRUTIN NR. 2
SEMNĂTURA ȘI L.S.			
PENTRU		SCRUTIN NR. 3	SCRUTIN NR. 4
SEMNĂTURA			
DOMICILIUL			
INTRANSISIBIL		SE SCOTESTE ÎNCEPÎND CU PRIMUL SCRUTIN DUPĂ ALEGERILE DIN 1992	
SCRUTIN NR. 5	SCRUTIN NR. 6	SCRUTIN NR. 9	SCRUTIN NR. 10
SCRUTIN NR. 7	SCRUTIN NR. 8	SCRUTIN NR. 11	SCRUTIN NR. 12
SE SCOTESTE ÎNCEPÎND CU PRIMUL SCRUTIN DUPĂ ALEGERILE DIN 1992		SE SCOTESTE ÎNCEPÎND CU PRIMUL SCRUTIN DUPĂ ALEGERILE DIN 1992	

Carte de alegător (față și verso)

în această vară să se renunțe la numerotare. De fapt, intenția de a nu insera cărțile de alegător a existat de la început: încă din ianuarie 1995, cînd au fost distribuite primăriilor, s-a văzut că fuseseră tipărite fără nici un spațiu pentru numerotare.

Pe parcursul tipării cărților de alegător a mai apărut o problemă. Primăriile au constatat că listele de alegători permise de la birourile de evidență a populației din cadrul Poliției sînt pline de greșeli. Astfel, la sectorul 4, după cum aflăm de la Daniela Semencescu, șefa biroului pentru evidență electorală din primăria acestui sector, la fiecare 300 de cărți distribuite se constată că există încă aproximativ 20 de persoane din familiile respective neînregistrate. La sectorul 6, ne spune Elena Simion, secretarul primăriei, la 50.000 de adrese apar în medie 10.000 de greșeli, iar din cele 18.000 de adrese de pe bulevardul Păcii, 6.000 conțineau diverse erori. Blocuri și străzi întregi au fost omise, ceea ce a determinat primăria acestui sector să amîne tipărirea cărților de alegător pentru a corecta, măcar în parte, greșelile. Și la sectoarele 2 și 3 sînt foarte multe erori: membrii aceleiași familii sînt trecuți la adrese diferite, adresele de pe strada Octavian Goga s.a.m.d. Numai la sectorul 5 s-au constatat foarte puține greșeli. Conform legii, Poliția ar fi trebuit să dea primăriilor aceste liste încă de la sfîrșitul anului 1992, dar le-a trimis abia în luna septembrie 1996, cînd era prea tîrziu pentru a le verifica în întregime. Primăriile au cerut listele în repetate rînduri, ne-a spus Daniela Semencescu, dar Poliția a răspuns că nu le poate da, pentru că nu a primit ordin de la ministrul de Interne.

Cum se distribuie cărțile de alegător în fiecare sector

- În sectorul 1 (226.000 alegători), distribuția cărților de alegător se face prin intermediul a trei ghișee deschise la primăria acestui sector (str. Banu Manta 5-7). Pînă în prezent au fost distribuite cca. 1.500 de cărți. Orarul de funcționare al ghișeelelor este 9.00-20.00 zilnic, inclusiv sîmbăta și duminică.
- La sectorul 2 (330.000 alegători), au fost tipărite pînă la această oră doar 130.000 de cărți. Distribuția lor se face la centrele de votare (situat în aceleași școli sau întreprinderi ca și la alegerile din iunie), deschise de luni pînă vineri între 10.00-18.00, iar sîmbăta între 8.00-14.00.
- În sectorul 3 (321.000 alegători), tipărirea cărților de alegător s-a încheiat. Distribuția se face prin centrele de votare (situat în aceleași școli ca și la alegerile locale). Programul de funcționare este 10.00-18.00, de luni pînă vineri, sîmbăta 9.00-13.00.
- În sectorul 4 (256.000 alegători) au fost deja trimise cca 190.000 de cărți de alegător (75% centrelor de votare din școli (aceleași de la alegerile din iunie), deschise zilnic (inclusiv sîmbăta și duminică) între 9.00-19.00.
- Sectorul 5 (211.000 alegători) a decis distribuția prin poșta a cărților de alegător. Toate cărțile au fost tipărite și depuse la poșta în data de 2 octombrie a.c.
- Sectorul 6 (320.000 alegători) stă, pentru moment, cel mai prost cu distribuția. Primăria acestui sector, constatînd numeroasele greșeli din listele electorale, a decis corectarea lor, astfel încît inexactitățile să nu se regăsească în cărțile de alegător. Pînă la sfîrșitul săptămîinii trecute nici o carte nu fusese tipărită, pentru că încă se corectau. Cînd corectarea și tipărirea se vor încheia, distribuția se va face inițial prin intermediul a două ghișee deschise la primăria de sector, apoi prin centrele de votare din școli.

Cartea de alegător – „act de identitate” pentru alegeri

Exercitarea dreptului de vot se face pe baza cărții de alegător, potrivit art. 14 din Legea nr. 68/1992, cu excepția cetățenilor români aflați în străinătate, care pot vota și fără carte de alegător. Votul va fi exercitat și numai pe baza actului de identitate, așa cum stabilit Guvernul, miercuri 2 octombrie, printr-o ordonanță de urgență.

Cărțile de alegător sînt legitimații electorale, personale și permanente, valabile pentru toate consultările cu caracter național, potrivit numărului de scrutine prevăzute în cuprinsul lor. Nu-

mărul fiecărui scrutin din cartea de alegător este stabilit și adus la cunoștința publică de către Guvern, o dată cu data alegerilor. Astfel, prin Hotărîrea 579 din iulie a.c., Guvernul a stabilit că scrutinul pentru alegerile parlamentare și prezidențiale din 3 noiembrie 1996 are numărul de ordine 1 în cartea de alegător. Președintele biroului electoral al secției de votare este obligat, potrivit art. 54 alin. (9) din Legea nr. 68/1992, să aplice ștampila cu mențiunea „Votat” în locul corespunzător numărului de scrutin stabilit de Guvern.

Cărțile de alegător se eliberează alegătorilor înscrși pe listele electorale permanente ale localității unde domiciliază, ceea ce exclude posibilitatea distribuirii mai multor cărți de alegător aceleiași persoane. Cartea de alegător va fi păstrată și folosită numai de către titular, fiind netransmisibilă. Întocmirea cărților de alegător revine în sarcina primarului localității de domiciliu a alegătorilor, eliberarea acestora realizîndu-se numai pe baza actului de identitate și sub semnătură.

Cartea de alegător poate fi obținută de la primarul care a întocmit-o sau de la primarul localității unde alegătorul își are reședința. Totodată, biroul electoral al secției de votare din localitatea unde alegătorul domiciliază eliberează cărțile de alegător neridicate.

Secretarul consiliului local este cel care asigură evidența cărților de alegător prin listele electorale permanente ale localităților respective, luînd măsuri de depozitare, conservare și securitate a acestora. Secretarul consiliului local în-

tocmește și prezintă primarului, la cerere, situația gestiunii cărților de alegător.

În cazul în care alegătorul pierde cartea de alegător sau aceasta este distrusă, el poate primi un duplicat, despre acesta făcîndu-se mențiune în lista electorală permanentă. Originalul pierdut sau distrus este nul de drept. În situația decesului titularului cărții de alegător, aceasta va fi depusă, o dată cu actul de identitate, la compartimentul de specialitate al consiliului local al comunei sau al orașului la care se înregistrează decesul.

Deși fiecare carte de alegător trebuie să poarte un număr corespunzător numărului de ordine din lista electorală permanentă (așa cum specifică art. 29 al metodologiei privind întocmirea și eliberarea cărților de alegător, aprobată prin Hotărîrea Guvernamentală nr. 758/1993 și art. 7 din Hotărîrea Guvernului nr. 729/1992), la alegerile din 3 noiembrie 1996 acestea nu vor avea număr și nici serie, ceea ce va crea posibilitatea multor fraude.

MADIS UNGUREANU

PDSR OTRĂVEȘTE

MARIAN CHIRIAC

Manipulare la capătul firului

O „descindere jurnalistică” scoate la iveală un așa-numit centru de sondare a opiniei publice. Aici, pe baza unui chestionar neprofesionist, se realizează de fapt discreditarea reprezentanților Opoziției • Poliția sesizează Parchetul pentru începerea urmăririi penale a ziaristilor • Politicienii și specialiștii în comunicare condamną această tentativă de manipulare electorală făcută la comanda PDSR •

Descinderea jurnalistică

Luni 30 septembrie, spre seară, un grup de revoluționari de la Asociația „21 Decembrie”, însoțit de mai mulți ziaristi din presa centrală, a intrat într-o clădire de pe Splaiul Independenței. Au pătruns la etajul XII, în sediul unui așa-numit Centru pentru Sondarea Opiniei Publice (CSOP), din cadrul unui Institut pentru Utilități Publice și Protecție Socială (IUPPS), unde se desfășura un sondaj telefonic comandat de PDSR.

Într-o conferință de presă organizată a doua zi, ziaristii au declarat că, în cadrul „descinderii jurnaliste” descrise mai sus, au descoperit la IUPPS un centru înțesat cu telefoane și operatori plătiți de partidul de guvernământ, a căror sarcină era discreditarea candidaților CDR și USD la președinție.

„Centrul” era deservit de 200 de operatori care lucrau în două schimburi de câte șase ore, aceștia fiind obligați să sune la numere de telefon dintr-o anumită localitate și, sub pretextul realizării unui sondaj de opinie, întrebau care este opțiunea politică a persoanei interviuate. Dacă răspunsul era favorabil Opoziției, urmau trei întrebări adiacente, de genul: „Emil Constantinescu a afirmat că primul lucru pe care l-ar face după ce devine președinte este să-l readucă pe tron pe regele Mihai. Această afirmație vă crește sau vă scade încrederea în Emil Constantinescu?”; „Știi că Adrian Severin, vicepreședintele USD, susține autonomia teritorială a maghiarilor din România, acest fapt vă crește sau vă scade încrederea în USD?” etc.

Ziaristii au prezentat o casetă video în care s-a văzut foarte clar încercarea operatorilor de sondaj de a ascunde cărțile de telefon și chestionarele folosite în realizarea așa-numitului sondaj. Banda video a prezentat imaginea penibilă a unor tineri așezați la birouri, cu receptoare de telefon în mână, încercând să se ascundă de camera de luat vederi, în timp ce o persoană neidentificată, probabil „șeful”, a strigat: „Acoperiți chestionarele și întoarceți fața la perete!”.

Presa din zilele următoare a relatat pe larg despre dedesubturile acestei „afaceri necurate” de manipulare electorală. S-a scris astfel că Institutul de sondaje a fost înființat și condus de oamenii PDSR, respectiv de fostul lider sindical al CNSLR-Frăția și actualul secretar general al PDSR, Miron Mitrea, ca și de fostul funcționar sindical Dinu Panait, actualment șef al Comisiei de Etică și Litigii a PDSR.

O estimare aproximativă a costului așa-zisului sondaj a fost făcută la suma de aproape un miliard de lei.

Reacția autorităților

Miercuri 2 octombrie, Biroul de presă al Poliției Municipiului București a transmis un comunicat în care arăta că, în urma plingerii formulate de Dan Banciu, asociat al IUPPS, poliția a început o anchetă și a constatat că institutul funcționează legal, iar în obiectul său de activitate intră și realizarea sondajelor de opinie. Poliția a constatat că revoluționarii și ziaristii au intrat în sediul CSOP, de unde au ridicat fără voia personalului mai multe documente de serviciu, motivând că acolo se ascultă telefoane. Constatând intrunirea condițiilor de tilhărie, distrugere și violare de domiciliu, poliția a sesizat Parchetul pentru începerea urmăririi penale.

conferință de presă pentru a semnala maniera abuzivă în care Poliția Capitalei face cercetări. Aceștia au prezentat o casetă video pe care este filmat momentul în care, joi seara, un plutonier major și un jandarm înarmat cu un pistol-mitralieră au venit „să o invite și să o conducă totodată” pe ziarista Oana Bratu, reporter la Radio Contact, la secția de Poliție. Această acțiune s-a făcut în lipsa unei citații, care urma să-i fie prezentată ziaristei abia a doua zi. „Prezența subofițerului de poliție încalcă legea. Descinderile la domiciliu se fac cu mandat emis de Procuratură și doar între orele 6-22”, a spus avocatul PNL-CD, Sorin Stănescu, prezent la conferința de presă.

Despre cum se poate manipula cu rea-credință

În România există câteva institute specializate care fac, la comandă, diferite sondaje de opinie. Cele mai cunoscute dintre acestea sînt IMAS, IRISOP, CIS, CURS, ICCV etc. Institutele au o activitate publică și lucrează cu mai profesioniști cu putință. Chiar la începutul acestui an, în cadrul unei reuniuni, s-a propus constituirea unei asociații a profesioniștilor din domeniul sondajelor de opinie publică, a cărei principală menire să fie tocmai acreditarea din punct de vedere profesional a noilor veniți. Propunerea nu a fost totuși concretizată.

rea putînd astfel controla din timp ce se va întîmpla la vot. Din punctul de vedere al rezultatelor electorale, nu cred că a fost o acțiune de propagandă electorală, ci mai curînd o acțiune de subminare a Opoziției”.

Nici Mircea Kivu, director în cadrul Institutului de Marketing și Sondaje (IMAS), nu crede că sondajul CSOP este unul care să poată fi apreciat ca profesionist: „Așa cum a fost realizat, acesta este un instrument de realizare de zvonuri. Întrebările sondajului nu sînt astfel formulate încît să se obțină informații, sînt întrebări care induc un anumit răspuns. Ipotezele din enunțurile sondajului sînt niște zvonuri care se vor distribui, iar oamenii pot fi dispuși să le creadă atunci cînd ele vin pe o cale credibilă, cum trebuie să fie o instituție de sondare a opiniei publice”.

Specialiștii în sondaje sînt puțin reticenți în a aprecia sondajul CSOP ca o încercare clară de manipulare a opiniei publice. „Totul e atît de grosolan încît poate fi cu greu absorbit de o piață electorală presupus dominată de candoare”, spune Pavel Cămpăanu. Și directorul Institutului Român de Sondare a Opiniei Publice (IRISOP), Petre Datculescu, apreciază că sondajul CSOP este discutabil: „Cînd pui în circulație anumite informații negative despre cineva, este sigur că poți obține un anumit rezultat. Putem vorbi de o încercare de manipulare în măsura în care aceste afirmații nu sînt adevărate, iar acest lucru înseamnă o gravă abateră de la deontologia profesională”.

Pînă acum, se pare că șocul cel mai puternic pare să fie resimțit chiar de institutele de sondare a opiniei publice care se doresc profesioniști. Numeroși operatori de teren au raportat că după scandalul cu „sondajul” CSOP majoritatea persoanelor interviuate s-au dovedit mult mai reticente în a răspunde diferitelor chestionare.

Ce spun liderii politici

• Emil Constantinescu (CDR): „PDSR aplică cele mai sofisticate metode occidentale și acum avem foarte clar dovezile că a fost vorba de un plan foarte bine pus la punct, executat de oamenii președintelui. Această operațiune a telefoanelor este cea mai mare operațiune de manipulare publică care s-a executat vreodată în România și, după știrea mea, din Europa”.

• Miron Mitrea (PDSR): „S-a intrat prin fracție și violență în sediul unei instituții care avea ca singură vină faptul că lucra la o comandă a noastră. Sondajul a fost realizat pe un eșantion alcătuit din persoane cu telefon. Dacă asta credem noi că trebuie să întrebăm, ca să aflăm care este starea electoralului, asta întrebăm”.

• Președintele Comisiei parlamentare de cercetare a abuzurilor, Victor Babuc, a cerut șefului IGP și procurorului general să ancheteze „de urgență” activitatea așa-numitului „Centru de sondaj” al PDSR, care amenință desfășurarea campaniei electorale prin modalitățile de abordare și intimidare a populației.

• Ovidiu Mușetescu (PDSR): „Faptul că unele întrebări au o anumită tentă, că ar da unele sugestii alegătorului, ține de o campanie electorală”; „Nu cred că am depășit limitele normalului. Cred că, pentru că noi am inițiat această acțiune în premieră, adversarii noștri îi dau aceeași notație pe care o aud de 7 ani: de manipulare a opiniei publice și de încercare de fraudare a alegerilor”.

Formular de sondaj cu întrebări și opțiuni de răspuns, inclusiv secțiunea de identificare a respondenților.

Formular de sondaj cu întrebări și opțiuni de răspuns, inclusiv secțiunea de identificare a respondenților.

Formulare ale așa-numitului sondaj de opinie CSOP

Joi seara, Delegația Permanentă a PDSR a imputernicit pe unul din membrii staff-ului de campanie să discute cu conducerea Institutului pentru Utilități Publice și Protecție Socială reformularea întrebărilor, deoarece acum, după întreaga campanie de presă, sondajul nu mai are efectul dorit. Totodată, directorul campaniei electorale a PDSR, Ovidiu Șincai, a arătat că termenul de „sondaj” este discutabil și că opinia publică nu mai poate fi influențată de astfel de demersuri sociologice.

Ziaristii prezenți la descindere au început să fie pe rînd invitați la Poliție pentru a face declarații despre cele întîmplute. Lucrurile nu s-au desfășurat însă mereu în legalitate.

Cotidianul Ziua a făcut un apel către toate organizațiile ce apară drepturile fundamentale ale omului, precum și libertatea presei, să se solidarizeze cu ziaristul Mihai Antoci, care a declanșat scandalul „telefoanelor otrăvite” și a primit numeroase amenințări cu moartea.

Vineri 4 octombrie, liderii Asociației „21 Decembrie” au organizat o

Perioadele de campanie electorală permit inclusiv apariția unor echipe de impostori. Lucrul acesta s-a întîmplat și în 1992, și anul acesta, cînd, de exemplu, cotidianul Vocea României a publicat rezultatele abracadabrante ale unei firme de care nu mai auzise nimeni.

Specialiștii apreciază că impostorii sînt de două feluri: neprofesioniști și, respectiv, neprofesioniști cu rea-credință.

În cea din urmă categorie intră cei care lucrează la Centrul pentru Sondarea Opiniei Publice (CSOP). „Sîntem oarecum descoperiți în fața celei mai agresive forme de impostură cunoscută de noi pînă acum”, spune sociologul Pavel Cămpăanu, directorul Centrului Independent de Studii Sociale și Sondaje (CIS), referindu-se la sondajul CSOP. „Singurele elemente raționale în cazul de față sînt: concentrarea asupra electoralului urban, care la ultimele alegeri nu prea a votat cu PDSR; totodată, folosindu-se cărțile de telefon, s-au obținut informații despre cei care nu sînt binevoitori partidului de guvernământ, Pute-

ELECTORATUL

RADU CĂLIN CRISTEA

Mineriada prin telefon

„Noi, de fapt, folosim tehnici de campanie la îndemână”.

Secretarul general al PDSR, Miron Mitrea, autorul propoziției de mai sus, rostește un adevăr incontestabil, sondajul telefonic comandat de PDSR dovedind încă o dată cam ce anume se află „la îndemână” partidului acestuia. Mă tem că, măcar în cazul particular al celui sondaj, la îndemână PDSR s-a aflat o diversiune de proporții naționale. Cuvântul „sondaj” mi se pare de altfel folosit cu totul impropriu în situația dată, mai ales că același Miron Mitrea declară agenției France Presse că „a fost ales drept eșantion ansamblul abonaților telefonici”. Har domnului că PDSR nu e un partid vietuind prin Occident, pentru că ne-am fi trezit cu un referendum. Nu e vorba, în adevăr, de nici un sondaj, ci, așa cum același Miron Mitrea recunoaște într-un recent interviu, de un „program” prin care PDSR a dorit „să schimbe opinia electoratului, să-l facă să se apropie de el”. E o acțiune de pură intoxicație în masă de un rafinament machiavelic imposibil de detașat de întreaga linie politică a partidului. Nimic nu infirmă, de altfel, suspiciunea că de această mostră de haiducism politic ar fi străin cineva de la vîrfurile PDSR. Dincolo de invocarea fapturilor mai grosolane presărate peste tot pe parcursul campaniei electorale, întrebarea fundamentală care cădă trebuie pusă e cum se poate împăca euro-atlantismul trimbițat de PDSR pînă la răgușeală pe la toate curțile lumii cu această adevărată mineriadă prin telefon?

Liderii PDSR încearcă inutil să umanizeze o operațiune regizată după toate regulile artei diversiunii. Explicațiile conducerii partidului și ale echipei sale de campanie sînt contradictorii, înconjurînd acțiunea de o nebulosă protecție. Dacă șefii PDSR-ului ar trăi pe vremea lui Pinocchio, ar avea cu siguranță unele dificultăți de mișcare din cauza lungimii apreciable a nasurilor. „Nu vom mai face alte sondaje”, afirmă d-l Mitrea referindu-se la așa-zisul son-

daj realizat de Institutul pentru Utilități Publice și Protecție Socială (IUPPS). „Eu am semnat un singur sondaj, cel care este făcut cu IRSOP”, intervine, ca trezit din somnul rațiunii, onorabilul preșident Oliviu Gherman, lăsîndu-ne astfel să înțelegem din două una: ori că d-l Mitrea e un mincinos, ori că un contract care, după cele mai multe estimări, a tocac numai pînă acum circa un miliard de lei a atins o asemenea culme a confidențialității încît n-a aflat de el nici măcar președintele PDSR. La o săptămînă după deconspirarea acțiunii, d-l Adrian Năstase nu suflase un cuvînt, dar e greu de imaginat că s-ar fi aflat în afara problemei, mai ales că d-l Șincai, șeful echipei de campanie a PDSR și una din piesele importante din noua arhitectură a partidului, s-a dovedit a fi o persoană foarte fidelă președintelui executiv al PDSR. Or, ne ajută același harnic Miron Mitrea, „întrebările respective (...) au fost avizate de departamentul condus de d-l Ovidiu Șincai”. Să aibă acesta din urmă asemenea tendințe autonomiste încît să nu-și informeze șeful asupra unei acțiuni care nu pare deloc o bagatelă? Joia trecută, după Delegația Permanentă a PDSR, d-l Șincai a declarat că „modalitatea aleasă de PDSR este importantă pentru testarea opiniei indecizilor”, de unde s-ar putea deduce că în spatele oricărui român cu un telefon acasă se ascunde un nehotărît sadea. În fine, e jucat iarăși cadrulul cu cele două staff-uri electorale, al PDSR și al președintelui Iliescu, care continuă să mimeze comedia lipsei de comunicare între ele. D-l Boda, șeful de campanie a d-lui Iliescu, zice că echipa sa nici măcar nu s-a gîndit la o asemenea metodă, în timp ce omologul său din PDSR consideră că „obiectivele urmărite de cele două staff-uri sînt diferite și diferențele sînt evidente, deși, în principiu, Ion Iliescu este candidatul PDSR la președinție” (am citat din Mediafax). Ceva mă face să cred că d-l Iliescu nu este doar „în principiu” candidatul PDSR; poate că nici nu e cu totul străin de această diversiune, mai ales că

una din principalele întrebări ale chestionarului (aceea cu părerea cetățenilor despre pretinsa intenție a lui Emil Constantinescu de a-l aduce în țară pe Regele Mihai) îi servește în mod evident. Deși apropiații d-lui Iliescu desfid această marotă a propagandei electorale a PDSR, e improbabil ca între cele două echipe de campanie să nu existe consultări și anumite convenții în ceea ce privește cadrul și substanța propagandei reciproce. În fine, d-l Chebeleu, purtător de cuvînt al Președinției, consideră că „tipul de întrebări care se pun în cadrul unui sondaj de opinie constituie o problemă a instituției care îl efectuează”. D-l Chebeleu tratează chestiunea de la prea mare altitudine, căzînd inevitabil în eroare în condițiile în care e confirmată „avizarea” chestionarului de către d-l Șincai și, să fim totuși rezonabili, orice beneficiar își indică principalele ținte atunci cînd comandă un sondaj de opinie. „Dacă dorim să conspirăm, o făceam într-o zonă mai protejată, eventual în alt oraș” – declară, cu o ironie cam cinică, d-l Mitrea. Dacă totul fremătă de atîta transparență, d-l Mitrea ar trebui, între multe altele, să caute un răspuns și la cascada de metamorfoze prin care a trecut în ultimele săptămîni acel Centru de Sondare a Opiniei Publice (s-a numit mai întîi, printr-o coincidență stranie, IRSOP, apoi ISOP, acum e CSOP și, susține unul din tinerii săi angajați, ar putea să-și schimbe din nou firma în zilele următoare). Un alt subiect de meditație pentru d-l Mitrea. Dacă „sondajul” n-a virat, într-adevăr, spre căi oculte, de neînțeles rămîne afirmația făcută agenției Reuters de Diana Bălan, membră a conducerii IUPPS, care declară că „un singur sondaj de opinie a fost comandat, nu de către PDSR, ci de către o asociație culturală pentru cei vîrstnici, care nu are nimic cu alegerile”.

Acțiunea PDSR-ului (una joasă, fără scrupule, de o mizerie morală care a întrecut cele mai rele așteptări) se desfășura simultan cu alte gesturi ale partidului condus de domnii Gherman și Năstase. Astfel, proaspăt uns membru al PDSR, ministrul de Externe Meleşcanu avea întrevederi la Washington cu William Perry și Anthony Lake, fiind emisarul unei scrisori în care Ion Iliescu, președintele țării și candidatul PDSR pentru Cotroceni, cerea sprijin american la cel mai înalt nivel pentru integrarea României în

NATO cu primul val. În timp ce PDSR îi băga în sperieți pe indecizi, anunțîndu-i ce calamități se vor abate asupra lor dacă vor vota cu Opoziția, ministrul Apărării, Tinca, altă nouă achiziție a PDSR, încerca să-l convingă pe generalul Joulwan, comandantul suprem al forțelor aliate din Europa, că România e aptă să intre în NATO cu primul grup. În timp ce la sediul IUPPS continua imperterbabil acea hărțuială telefonică, ministrul „Reformei”, Coșea, de curînd membru al PDSR, va fi aflat (conform unei afirmații neconfirmate pînă acum) despre unele din preocupările Doinei Banciu. Director în Consiliul pentru Coordonare, Strategie și Reformă, dar și șef de campanie a PDSR la „locale”, la sectorul 2, d-na Banciu apărea alături de Miron Mitrea printre fondatorii IUPPS și tare mă tem că n-a aflat doar din presă despre autointitulatul sondaj. D-l Năstase, o altă personalitate cu alură europeană din PDSR, tace. În timp ce d-l Șincai, omul său de încredere, un alt europenist venit de curînd în PDSR, cu o mină dirjează aria calomniei, iar cu cealaltă (sincron cu d-l Boda) descrie oportunitatea unei alianțe post-electorale a PDSR cu CDR. Ce fac, la urma urmelor, „europenii” din PDSR? Cei socotiți multă vreme „reformatorii” partidului, spiritele luminate, cu zberlele lor moderniste, distonînd cu irecuperabilii rinoceri tolerați prin preajma lor? Să plutească oare euro-atlanticii din PDSR printre norii anglicii, făcînd doar stilistica ideilor politice, toropiți de democratism și emițînd elevate mesaje către un sol unde frații lor se minjesc pînă la coate într-o afacere necurată? Ultimul scandal în care a fost implicat PDSR duce la reconsiderarea scuzelor ce, pe ici, pe colo, i se mai găseau în timpul guvernării împreună cu PUNR, PSM și PRM. Există însă limite ale disputei politice care nu pot fi încălecate fără riscul unei compromiteri pe termen lung. Cum (pînă la proba contrarie) PDSR rămîne cea mai redutabilă forță politică a momentului, sondajul său deghizat înseamnă o notă foarte proastă dată esenței și calității competiției politice românești. Răspunderea morală și politică a PDSR e încărcată cu o culpă dificil de iertat. Risca în încordare a relațiilor dintre PDSR și forțele de opoziție va duce aproape sigur la o extrem de complicată negociere a configurației viitoare majorități parlamentare.

Din numerele viitoare

- Interviul cu Nicolae Manolescu, candidat din partea ANL la președinție
- Molnár Gusztáv: „UDMR la răscruce”
- Șerban Foartă: „Breviar de imagologie”
- H.-R. Patapievici: o carte despre „Rugul aprins”
- Adrian Cioroianu: „Istoria ARLUS”
- Paul Tumanian: „Sindicatelor – din stradă, sub cupola Parlamentului”
- Mihai Dim. Sturdza: „Lupul moralist” – o analiză a volumului Stîlpii noii puteri în România de Silviu Brucan
- Supliment gratuit: „Forumul culturii”
- Interviuri cu Andrei Codrescu (scriitor, SUA), François Fejtő, Mihai Nasta, Charles King (Universitatea Georgetown, SUA)
- Mihai Korne: „NATO”
- Virgil Nemoianu și Mircea Martin: „Despre imaginea României în lume”
- Supliment gratuit: „Călin Nemeș în memoriam”

POLIROM

NOUȚĂȚI

Marcel Cornis-Pope

The Unfinished Battles

Întregul sistem politic actual funcționează ca un spectacol de factură postmodernă, în care ideologiile indiscret-totalitare au fost înlocuite cu un *mise en scène* local, mult mai subtil și mai penetrant.

(Marcel Cornis-Pope)

În pregătire:

- Stelian Tănase – Revoluția ca eșec. Elite & societate
- Gabriel Andreescu – Naționaliști și antinaționaliști. O polemică în publicistica românească

comenzi la CP266, 6600, Iași
Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111

VICTOR BÂRSAN

Toamnă electorală basarabeană

I

Republica Moldova în așteptarea alegerilor legislative și prezidențiale, 17 noiembrie 1996

Partide – mișcări – coaliții

Cel mai puternic partid moldovenesc, ca reprezentare parlamentară, structură în teritoriu și număr de membri, este Partidul Democrat Agrar din Moldova (PDAM), actualmente partid de guvernământ. PDAM reunește președinții de colhozuri și mica nomenclatură a satelor; etnic, „agrarieni” sînt în general moldoveni cu tendințe românofobe, mai mult sau mai puțin virulente.

PDAM împarte guvernarea cu Mișcarea „Edinstvo-Unitate” (a fostei URSS, în sensul inițial al termenului) – de orientare pro-comunistă, pro-so-

Valeriu Matei

vietică, vădit românofobă. Este unul dintre paradoxurile din Moldova faptul că la guvernare se află asociată o mișcare (un partid) care, militînd pentru refacerea URSS, activează explicit pentru lichidarea statalității însăși a republicii pe care o guvernează. Sub aspect etnic, „Edinstvo” este formată în special din ruși, dar și din moldoveni; aceștia sînt reprezentanții cei mai ređutabili ai „fundamentalismului moldovenesc”.

Opoziția parlamentară este reprezentată de Frontul Popular Creștin Democrat – umbra mișcării de redesteptare națională a anilor '80-'90 – și Partidul Forțelor Democratice, care grupează cei mai marcanți membri ai echipei de început a Frontului Popular.

Mai există două partide relativ recente, create în principal din lobby-urile lui Mircea Snegur, respectiv Petru Lucinschi, anume: Partidul Renașterii și Concilierii din Moldova (al cărui nucleu reprezintă o disidență din PDAM) și, respectiv, Partidul Progresului Social.

Un rol important continuă să-l joace „comuniștii”, adică Partidul Comuniștilor din Moldova, care au puține diferențe ideologice față de „Edinstvo”. Păstrînd, pe cît posibil, structura vechiului PC al RSSM, comuniștii au o excelentă organizare în teritoriu și foarte bune relații în Transnistria.

Pe lîngă acestea, mai există un număr mare de partide minuscule – liberal, al femeilor democratice, social-de-

mocrat, al găgăuzilor etc. – asociate, împreună cu diverse organizații obștești, în coaliții electorale.

Candidații

Există trei candidați cu șanse reale de reușită: Mircea Snegur, actualul președinte, Andrei Sangheli, actualul prim-ministru, și Petru Lucinschi, actualul speaker al Parlamentului.

Mircea Snegur (n. 1941) reprezintă singura speranță realistă de menținere a țării pe o cale reformistă. Inginer agronom ca formație, Snegur și-a început cariera ca președinte de colhoz, a fost apoi, succesiv, prim-secretar al comitetului raional de partid Edinet, șef al direcției de cercetare a Ministerului Agriculturii, director al Institutului de cercetare științifică în domeniul selecției culturilor agricole, secretar pentru agricultură al CC al PCM. În vara lui 1989 se produce marea salt în ascensiunea politică a lui Snegur: devine, în mod neașteptat, președintele Prezidiului Permanent al Sovietului Suprem al RSSM. Centrul realiza, astfel, imperativul politic al acelor ani: trecerea puterii de la partid la soviete, prin promovarea în posturi-cheie a unor personaje care nu erau percepute de mase ca fiind comuniști. Activitatea sa, ca prim om al țării, a cunoscut sinuozități pe care simpatizanții săi le consideră o măsură a principalei abilități a unui politician – aceea de a face compromisuri.

Andrei Sangheli (n. 1944), agronom și el, a avut inițial o ascensiune comparabilă cu cea a lui Snegur: prim-secretar al comitetului raional de partid Dondușeni, apoi adjunct al președin-

Andrei Sangheli

tului consiliului Asociației Colhoznicilor din RSSM, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al RSSM, apoi ministru al agriculturii (inclusiv în guvernul Druc) pînă în 1992, cînd a devenit prim-ministru.

Petru Lucinschi (n. 1941), absolvent al Facultății de istorie, doctor în filozofie, este omul politic moldovean cu cea mai spectaculoasă carieră politică: instructor al CC al Komsomolului, prim-secretar al Komsomolului din Bălți, secretar cu probleme ideologice al CC al PCM, prim-secretar al

organizației orașenești de partid Chișinău; din 1975, la Moscova, șef de secție pe lîngă CC al PCUS; apoi secretar II al CC al PC din Turkmenistan; în 1989 se întoarce în RSSM, fiind (penultimul) prim-secretar al CC al PCM. În 1990 revine la Moscova, ca secretar al CC al PCUS și unul dintre apropiații lui Gorbaciov, pînă la puciul din august 1991; în fine, președintele Comisiei de lichidare a PCUS. A fost apoi ambasador al Republicii Moldova la Moscova pînă la demisia „echipei Moșanu” de la conducerea Parlamentului din Chișinău. Din februarie 1993 și pînă acum, președinte al legislativului.

Pentru a înțelege orientarea candidaților există două criterii clare: criteriul limbii și cel al afacerilor. Snegur a afirmat clar că limba vorbită în republică este limba română; Lucinschi a fost ambiguu; Sangheli s-a pronunțat răspicat pentru limba moldovenească. Afacerile lui Snegur sînt, se pare, orientate spre Vest; ale lui Sangheli, în mod clar, spre Est (și, din păcate, nu tocmai curate), iar Lucinschi este unul dintre puținii oameni politici care nu a fost acuzat de corupție. Snegur este sprijinit de Partidul Renașterii și Concilierii, de Frontul Popular Creștin Democrat, de Partidul Liberal și de cîteva zeci de partide și uniuni profesionale, obștești sau etnice, printre care și Partidul Găgăuzilor. Sangheli este sprijinit de PDAM, de „Edinstvo” și de o parte din comuniști. Acestea sînt forțele cele mai agresive și, de aceea, discursul electoral pe care îl generează este cel mai agresiv, mai diversionist și mai imoral. Următorul candidat, în ordinea popularității (3-4%), este Valeriu Matei, sprijinit de Partidul Forțelor Democratice. Alți candidați – Maricica Livîțchi, Anatol Plugaru, Emil Loteanu etc. – au șanse și mai mici.

Temele electorale/spaimile electoratului

Temele predilecte ale discursului electoral nu sînt atît programe de acțiune pentru viitor, care – din cauza lipsei de încredere a oamenilor în clasa politică – nu s-ar bucura de prea mare audiență, ci speculații în jurul spaimelor adînci ale populației: spaima de război (cu Transnistria); spaima de „românizare”; spaima de a deveni colonie a Moscovei. Doar ultima este speculată pe un ton rezonabil – atît pentru că Rusia, precum și minoritatea rusofonă locală trebuie menajate, cît și pentru că, apărînd într-un discurs democrat, regulile jocului democratic trebuie totuși respectate. Din contră, primele sînt speculate într-o manieră grotescă, specifică lipsei de scrupule a bolșevicilor în lupta politică.

Campania electorală se desfășoară pe fondul unei crize economice serioase, în care mai toată lumea regretă frumoșii ani ai stagnării – brejnevismul tîrziu. Conform unui sondaj recent al Grupului de presă Flux, doar

Mircea Snegur

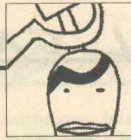
17% dintre cetățenii Moldovei reușesc să-și alimenteze familia satisfăcător; 69% nu-și pot alimenta pe deplin familia, iar 12% au declarat că copiii lor suferă de foame. Această situație constituie un factor favorizant al candidaților pro-Est.

Alt element de noutate pentru electoratul Moldovei îl constituie atmosfera de dușmănie fățișă care există între deținătorii puterii. Pînă nu demult, conducătorii de partid și de stat constituiau o unitate monolitică; atunci cînd unitatea a dispărut, prin '89-'90, disputa a rămas decentă. Violența de limbaj, calomniile și acuzațiile creează o reacție de respingere moldoveanului mediu, ființă eminentamente blajină și cuviincioasă, atrasă de echilibru și stabilitate. Este o reacție favorabilă președintelui Snegur.

Dar nu putem pătrunde în concretul discursului electoral fără să cunoaștem starea actuală a diferendului Chișinău-Tiraspol.

Adevărul literar și artistic nr. 339

- **Petru Dumitriu** – „Îmi vine să le spun românilor: bă, ați devenit o nație de judecători!”
- Istorii literare și artistice din „Cartea Albă a Securității” cu **D. Țepeneag, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu**
- Amintiri și documente literare de **Teodor Vîrgolici: Perpessicius**
- **Magda Mihăilescu**: Cu președintele la atac
- **Felicia Antip**: Singurătatea avocatului unor cauze
- **Costică Brădățan**: Scenariul despărțirii la Nietzsche și la **Socrate**
- **George Cușnarencu**: Independenții ideilor partizane

DANIEL DĂIANU

Mersul transformării*

Sursele credibilității politicii: angajament politic, reputație, calitatea politicii economice efective

Pe această pistă ajungem să îmbogățim sursele care conferă credibilitate politicii economice. Este nevoie, desigur, de viziune, de angajament politic, de reputație și de calitatea politicii economice efective. Dar ceea ce numim **condiții inițiale**, favorizante, inclusiv istoria reformelor parțiale (care au făcut unele spații mai „prietenoașe” pentru funcționarea piețelor organizate) și infuzia de capital străin au contribuit mult la înfrarea într-un „cerc virtuos” al politicii economice. În special intrările masive de capital străin conectate la efortul de macrostabilizare este foarte probabil să fi jucat un rol excepțional în Ungaria și Cehia, de exemplu – mai ales dacă avem în vedere natura extrem de complicată (incluzind costul foarte mare) al **restructurării de adâncime** a industriei. Iar în Polonia, unde, este de arătat, angajamentul politic a fost, fără rezerve, „iertarea” de o mare parte a datoriei externe și beneficierea de un fond de stabilizare au ajutat mult efortul de stabilizare macroeconomică. Fără infuzie masivă de capital din afară, o economie cu moștenire grea în ceea ce privește alocarea resurselor are foarte mari șanse să „mustească în sucul propriu”, să stagneze în condiții de mare încordare.

Este probabil ca nici o rată înaltă a acumulării interne să nu poată modifica în termeni sensibili această situație dramatică în lipsa altor condiții favorizante. Se poate argumenta că țările asiatice s-au bizuit mai puțin pe capitalul străin și că factorul cheie pentru creșterea a fost reprezentat de economisirea internă extrem de înaltă, uneori între 35-40%. Fără îndoială că o rată de economisire înaltă este o premisă favorizantă de prim rang pentru creșterea și durabilitatea tendințelor bune în economie și că politica economică se cuvine să stimuleze o asemenea situație. Și totuși, îndrăznesc să susțin că circumstanțe de spațiu și timp istoric conferă un rol deosebit capitalului străin în țările postcomuniste. Iar o expresie sugestivă a acestor circumstanțe este intensitatea încordării structurale din aceste țări.

De ce spațiul economic românesc nu a avut atractivitate pentru capitalul străin

Această stare a economiei post-comandă face din variabila reprezentată de intrările de capital – privite ca aport de tehnologie modernă, *know-how* managerial, resurse financiare etc. – o cheie pentru ieșirea din labirintul transformării. Și, aplicând aceeași logică, lipsa capitalului străin explică performanțele României și menținerea macrostabilizării într-o zonă de mare fragilitate. De ce spațiul economic românesc nu a avut mai multă atractivitate până acum este o întrebare cu mult țil! Iar aici explicația se cuvine a fi căutăată și în ghemul de condiții politice după 1989, care a afectat și construcția politicii economice.

Vorbind despre credibilitatea și cutezanța politicii de transformare, este util să amintim două alte variabile importante. Una, deja sugerată, este **climatul politic**, care poate ajuta, mai mult sau mai puțin, realizarea unui consens asupra căilor și distribuției costurilor transformării. O altă variabilă importantă este posibila prezență a unor **ancore sui-generis**, de mare folos în perioade de turbulențe și dezechilibre importante. Este evident că perspectiva, pentru unele țări, de a accede în UE și NATO a redus din potențialul de neliniște socială și politică indus de dificultățile tranziției. O întrebare firească, pe care merită să ne-o punem, este legată de funcționarea în continuare a acestor ancore, dacă o anume oboseală a politicii de transformare se combină cu reducerea șanselor de a accede în cele două organizații – pentru una sau unele din țările care au semnat acordul de asociere cu UE sau Parteneriatul pentru Pace. În fapt, judecarea relației între țările postcomuniste și UE este bine să iasă din zodia iluziilor, a miturilor și a clișeeilor cosmetizate; realitatea este modelată în mod implacabil de logica economiei de piață, iar aceasta nu admite „mese gratuite” sau „călătorii fără bilet” ca regulă. În plus, oamenii politici din țările postcomuniste trebuie să înțeleagă că Europa Occidentală însăși se confrun-

tă cu probleme dificile și că, atât în primă, cit și în ultimă instanță, interese naționale – cel mai adesea definite foarte „strîmt” – au întâietate.

Natura capitalismului ce se dezvoltă în fostele țări comuniste

Un alt stereotip analitic este legat de nivelul șomajului în țările postcomuniste. Există voci care, arătând cu degetul la ratele din Occident, par să subestimeze serios acest fenomen. Eu cred că ar fi o mare eroare pentru politicieni și responsabili politici economice să devină nonșalanți față de ceea ce poate ajunge o mare problemă a transformării – și anume, un foarte intens *hysteresis*² social. Nu numai că ratele șomajului în țările occidentale au devenit obsesive pentru politicieni de acolo, dar, oriunde șomajul este mare, homeostaza sistemului este subminată. Iar existența unor porțiuni mari de economie subterană, cu muncă „la negru”, nu trebuie să inducă relativa indiferență față de acest fenomen. Ce trebuie făcut, printre altele, este de a determina piața forței de muncă să nu dezvolte rigidități suplimentare și să reducă din cele existente.

În legătură cu cele menționate mai sus, doresc să subliniez și un alt aspect, căruia nu i se acordă, cred, suficientă atenție. Mă gândesc la importanța formării clasei mijlocie ca bază socială a unei societăți democratice și ca factor de asigurare a stabilității sociale și politice a democrației. Din acest punct de vedere, discuția poate fi extinsă la **natura capitalismului ce se dezvoltă în țările postcomuniste**. Va căpăta acesta trăsături ale capitalismului dezvoltat, sau ale modelului rău famat latino-american? Sau, mai precis, cum se va diferenția capitalismul între țările postcomuniste? Subliniez acest aspect în condițiile unei foarte probabile și crescende diferențieri a veniturilor cetățenilor și familiilor, ceea ce se înscrie în logica funcționării legilor economiei de piață și în condiții de masive dislocări generate de realocarea resurselor. Ideea pe care doresc să o subliniez este următoarea: chiar și o „plăcintă națională” în creștere rapidă s-ar putea să nu fie suficientă pentru îmbunătățirea (sau non-deteriorarea) **tesutului social**, de care depinde dinamica transformării.

„Marele compromis” (the big trade-off)

Provocarea pentru politica economică în țările postcomuniste este, prin urmare, extraordinară, pentru că se ridică problema concilierii cerințelor de eficiență economică cu cele izvorite din nevoia de realizare a unui grad necesar de coeziune socială – ceea ce acum mai bine de două decenii Arthur Okun a numit „marele compromis” (*the big trade-off*). Iar această „acrobație” în politica economică trebuie efectuată prin prisma imperativului de a face economia cât mai flexibilă (capabilă să se restructureze) și, deci, nu blocată în rigidități sociale. Eu cred că în acest domeniu guvernele țărilor postcomuniste vor da, poate, cel mai mare test de guvernare în anii care vin. De aceea, teza care consideră ca singură cale pentru dezvoltarea economică rapidă a țărilor postcomuniste o soluție liberală concepută într-un sens foarte strîmt, cu, implicit, marginalizarea unei mari părți a societății, poate fi privită cu îndoială. Calea spre economia de piață nu poate fi decît liberală; problema este însă legată de felul în care arată această cale și către care tip de economie de piață ne îndreptăm. Dacă nu ne vom pune această întrebare acum, mai tirziu s-ar putea să aibă mult prea puțină relevanță practică.

O mare sarcină pentru politicienii din țările postcomuniste va fi identificarea unui „coridor” de conciliere a cerințelor de eficiență cu cele de menținere a coeziunii sociale, fără de care nu se poate avea stabilitate socială și politică și creștere economică pe termen lung. Lumea postcomunistă nu poate să nu aplice precepte liberale, pentru că altminteri nu s-ar putea vorbi de ieșirea din sistemul de comandă și crearea unei societăți deschise. Dar acest liberalism se cuvine să fie adaptat la o realitate specifică, care include o componentă socială de înalt profil³.

Din cauza marilor distorsiuni structurale moștenite și a fragilității congenitale a instituțiilor lor în formare, economiile postcomuniste au un mecanism încorporat de menținere a unei intense încordări structurale în sistem. Nici chiar „frunțașii” (cu excepția, poate, a Poloniei) nu au făcut pași decisivi în ce privește restructurarea de adâncime și, după cum am subliniat, mare parte din tensiune a fost atenuată – în unele țări – datorită infuziei de capital străin de mari proporții. De ce relev acest fapt? Pentru că recuperarea economică în curs în mai multe țări și atingerea chiar a unor rate înalte de creștere a generat mai mult optimism decît s-ar justifica. Să nu uităm însă că ceea ce se întâmplă din 1993 încoace este mai mult recuperare decît creștere economică – de la un foarte scăzut nivel –, chiar dacă se aplică un coeficient de corecție pentru ceea ce s-ar putea aprecia a fi fost producția inutilă sau invalidată de colapsul piețelor fostului CAER. Mai mult, această recuperare este facilitată în bună măsură de realizarea unor câștiguri de eficiență relativ ușor obținabile și de procesul de remonetizare (prin influx de capital) acolo unde s-a reușit o relativă macrostabilizare. Prin urmare, în timp, fără niveluri de investiții ridicate, fără o constantă ameliorare a calității producției (valoarea adăugată cit mai mare pe unitate de input) și o funcționare corespunzătoare a alcătuirii instituționale a sistemului economic, societatea este amenințată de stagnare și intensificare a unor tensiuni sociale.

Implozia economiei mexicane la finele lui 1994, ca și ceea ce a fost numit „sindromul tequila” sugerează cit de fragile și vulnerabile sînt și cele multe din economiile postcomuniste și cit de înșelătoare pot fi cifrele macroeconomice care nu sînt susținute de prefaceri solide în economia reală. Și să nu uităm că, în primii ani '90, Mexicul era propovăduit de către organismele internaționale ca model de urmat, inclusiv în țările foste comuniste. Experiența mexicană conferă proeminență mai multor aspecte legate de funcționarea piețelor financiare în aceste țări. Astfel, se poate admite că, fără o restructurare adecvată a economiei reale, piețele financiare sînt excesiv de volatile. Pe de altă parte, însăși restructurarea – se poate susține – ar fi facilitată de piețe financiare dezvoltate. Aici apare o dilemă de tip „oul sau găina”, care implică o dublă întrebare. Cum servesc piețele financiare mai bine economiile în transformare și, în legătură cu aceasta, oportunitatea existenței de piețe financiare supersofisticate, cînd economia reală manifestă rigidități de amploare? Influențează piețele financiare natura intrărilor de capital (cînd ratele real-pozitive sînt înalte și induc mișcări speculative) și care ar fi implicațiile pentru politica macroeconomică? Ori-cum, cerința ca aceasta din urmă să fie prudentă, înțeleaptă, nu poate fi mai motivată. Strîns legată de această caracteristică dezirabilă a politicii macroeconomice este și cerința supravegherii și reglementării eficiente a sistemului bancar și a piețelor financiare.

Cele menționate reliefează un fapt: cifrele pozitive din ultimii ani se cuvine să nu fie supraestimate atît timp cît analiza nu pătrunde zona foarte moale a sistemelor în transformare, adică instituțiile acestora. Numai astfel este posibil să scrămăm viitorul acestor societăți, care va fi natura capitalismului în aceste țări și, implicit, performanțele lor politice, sociale și economice probabile.

*Fragmente din introducerea cărții în curs de apariție *Transformarea ca proces real. De la comandă la piață*, București, ed. IRLI.

¹Țările asiatice care au înregistrat impresionante creșteri economice nu au avut de luptat cu o moștenire grea privind alocarea resurselor, specifică fostelor sisteme de comandă. În cazul acestor țări, problema a fost de a acumula și investi. Singură China are dificultăți din acest punct de vedere, dar și ea, fiind o țară predominant rurală, la inițierea „Noii politici economice”, în 1978, a avut o sarcină incomparabil mai ușoară în ceea ce privește problema încordării structurale.

²Această noțiune denotă permanentizarea unui fenomen temporar.

³Andrei Cornea a surprins bine anumite caracteristici ale etosului din țările postcomuniste, care nu favorizează o soluție liberală clasică. A se vedea în acest sens și analiza lui Stelian Tănase. Rezultatele alegerilor din ultimii ani din țările postcomuniste confirmă această stare de lucruri, care nu poate fi calificată ca fiind strict conjuncturală, legată numai de costurile reformelor.

PAVEL CÂMPEANU

Cîteva remarci la articolul doamnei Zoe Petre „Critica puterii și critica opoziției“

Între polemică și gîlceavă

Îi mulțumesc doamnei Zoe Petre pentru a-și fi luat oboșala de a citi și de a comenta textul meu „Tertium non datur“, pe care are bunăvoința de a-l numi studiu. Îi mulțumesc îndeosebi pentru eleganța cu care îmi respinge nu atât argumentele, cit însuși demersul. Sub condeiul domniei sale, polemica nu se degradează în râfuială (molima care nu a ocolit nici „22“-ul), combaterea ideilor nu e înlocuită prin demascarea autorului, efortul de a avansa argumente nu cedează plăcerii neaoșe de a profera sudalme. Un nou prilej pentru mine de a observa că divergența și diferența nu sînt incompatibile, că atașamentul democratic al individului intolerant reprezintă o contradicție în termeni, că democrația noastră va deveni „o formă cu fond“ numai atunci cînd vom învăța să polemizăm respectîndu-ne.

Din acest punct de vedere, articolul distinsei mele comentatoare este un exercițiu democratic care obligă – și care, în același timp, îngăduie. Mă folosesc de ambele pentru a discuta, la rîndul meu, cu precădere nu argumentele, ci viziunea autoarei. Aceasta este, în esența ei, viziunea unei persoane care a adoptat o angajare politică fermă. Diversitatea democrației include și poziții de non-angajare fermă sau formală, cărora le corespunde, firește, o altă viziune. Această din urmă poziție stîrnește dezaprobarea d-nei Zoe Petre, care îi caracterizează astfel pe purtătorii ei: „Instalați, cei mai mulți, într-o nepărtinire pe cit de ostentativă și de confortabilă, pe atît de frustrată, eseștiții și comentatorii se întrec în a-și dovedi imparțialitatea“... Aș observa că, de regulă, confortul și frustrarea nu fac casă bună împreună, există în neangajare umbra unei abateri de la normele solidarității care secretează mai curînd frustrare decît confort, o dilemă sub semnul căreia GDS-ul s-a născut și care, pînă la urmă, l-a scindat. Totodată, însă, neangajarea rămîne un drept individual inalienabil și un mod posibil de a participa activ la edificarea democrației.

Discordanțe

Nu îmi propun să o convrtesc pe remarcabila militantă a CDR la neangajare politică, dar nu sînt sigur că în această privință pot conta pe reciprocitate. Eminentă profesoară nu aruncă o privire istorică asupra politicii, ci o privire politică asupra istoriei. În acest spirit, neangajarea nu ar trebui să se transforme doar în angajare, ci în angajare adoptată de domnia sa. Pentru viziunea angajată, campania electorală reprezintă un context în care adversarii puterii au obligația de a zugrăvi opoziția în culori exclusiv îmbietoare. Pentru viziunea neangajată, începutul campaniei electorale oficiale (cînd apărea textul meu) reprezintă un context în care opoziția are ultima șansă de a-și corecta cele mai contraproductive erori. Bătălia electorală principala dintre putere și opoziție se duce pentru cîștigarea indeciziilor, care își vor defini opțiunea tocmai în această perioadă, finală. Obiectivul central al opoziției nu rezidă în înfrîngerea PDSR, care nu are nici o șansă de guvernare după alegeri de unul singur, ci în a lui Ion Iliescu, ale cărui șanse de a continua să prezideze de unul singur rămîn deocamdată apreciabile. Scurtul interval rămas lasă opoziției un spațiu de manevră sensibil mai îngust pentru a spori credibilitatea candidaților săi decît pentru a diminua credibilitatea aspirantului la cel de-al treilea mandat. De aici sugestia mea ca opoziția să re-considere modul în care critică activitatea actualului președinte.

O realitate, două coduri

Nu e destul ca angajarea și neangajarea să coexiste, important este să și poată comunica. Discuția de față demonstrează însă că această condiție rămîne deocamdată un deziderat. Pentru d-na Zoe Petre, critica criticii pe care opoziția o face d-lui Iliescu este inacceptabilă nu numai în versiunea propusă, dar și în principiu. Potrivit codului utilizat de domnia sa:

1. Tentativa unei critici constructive a opoziției nu ar fi decît un mod de a o slăbi.

2. Adevărata și, deci, singura semnificație a termenului „opoziție“ este „Convenția Democrată“.

3. Denumirea „Convenția Democrată“ nu e decît un mod de a spune „Emil Constantinescu“.

4. În optica acestui lanț de transferuri, proiectata critică a criticii candidatului PDSR este îndreptată de fapt contra opoziției, recte contra CDR, recte contra profesorului Constantinescu.

Singura mea referire fugitivă la fostul rector al Universității a stîrnit însă reacția cea mai puțin angelică a d-nei Zoe Petre, antrenînd-o pe supraaglomerata autorută a remontranțelor cu titlu personal.

„Ceea ce mă obligă la un intermezzo pe care nu l-doriseam.“

Intermezzo

Referirea fugitivă în cauză nu viza calitățile personale ale candidatului Convenției, ci un reper notoriu al carierei sale politice, faptul nicideodată contestat, dar nici asumat de el însuși, și în preajma lui '89 fusese un activist nesalariat al PCR. Cu o indignare care îi modifică brusc stilul, atît de amabila mea comentatoare vede în această referire „o comoră de insinuare“ și „una din temele cele mai perverse ale propagandei iliesciene“. Neexplicînd cum se metamorfozează o stare de fapt într-o „comoră de insinuare“ și de ce o stare de fapt pe care adversarul o speculează ar înceta să mai fie o stare de fapt, domnia sa explică în schimb că „activiști bugetari de înalt nivel“ – ca d-l Iliescu și ca mine însumi – fuseseră scutiți de „corvezile“ prin care atît candidatul Convenției, cît și apărătoarea lui dovedeau „că nu eram periculoși nici pentru cei care ne alegeau, nici pentru cei care lăsa să fim aleși“. Astfel, dintr-o singură frază aflăm că:

1. Într-un gest de nobilă solidaritate, d-na Zoe Petre își asumă trecutul de activist extrabugetar al PCR, comun cu al d-lui Constantinescu, care încă nu și l-a asumat.

2. Promovarea în asemenea funcții nu era – așa cum se șoptea – impusă de faimosul Centru Universitar, care se rezuma la funcția conciliatoare de a valida preferințele democratice exprimate ale „bazei“.

3. Satisfăcîndu-i și pe cei „de jos“ și pe cei „de sus“, aparatul neplătit al PCR era dovada instituționalizată a convergenței de interese dintre masa membrilor de partid și organele conducătoare ale dictaturii.

4. În consecință, foștii componenți ai acestui aparat nu au nimic să-și reproșeze.

5. Ei merită nu numai absolvirea, ci și compasiunea contemporanilor, suportînd nu numai corvezile, ci și neplata lor.

6. Încercarea de a ierarhiza vinovățiile trecutului după criterii electorale își dezvăluie riscurile. În cazul dat, ea duce la concluzia că pentru România ar fi mult mai bine să aibă un președinte care a fost în anii '80 activist neplătit, dar disciplinat, al PCR, decît pe unul care, tot activist, dar bine plătit, a încălcat grav disciplina încă de la începutul anilor '70.

7. Reducînd alternativa la două categorii de foști activiști, raționamentul omite eventualitatea unui președinte care pur și simplu nu a fost activist al PCR.

8. Implicația cea mai serioasă este însă cea de ordin moral. Aderînd în 1968 la PCR-ul care respingea invadarea Cehoslovaciei, Paul Goma săvîrșea o eroare politică întemeiată pe sinceritate. Activismul anilor '80 pentru un PCR tot mai fascinat de modelul nord-coreean se întemeia însă mai ales pe duplicitate. Trecutul duplicitar nu poate mări credibilitatea unui candidat la funcția supremă.

9. Actualul rezident al Cotroceniilor se simte mai la largul său cu un contraindicat care are astfel de probleme decît s-ar simți în fața unuia care nu le-ar avea.

10. Cit privește propriul meu activism, pe care l-am asumat în mod public și pe care îl regret, el a debutat pe bază extrabugetară în închisorile din anii războiului și s-a încheiat o dată cu revoluția ungară din 1956. Amintirea lui nu mă îndeamnă să candidez pentru președinția țării și nici nu mă împiedică să prefer pentru această funcție pe cineva al cărui trecut nu cuprinde un astfel de episod.

Propunîndu-mi o temă: cum este criticat d-l Iliescu, am ajuns fără voia mea la alta: cum este apărut d-l Constantinescu (acum mă întreb dacă cele două teme sînt cu totul străine una de alta).

Rețin din textul d-nei Zoe Petre două momente ale acestei apărări, unul referitor la atitudinea și celălalt la performanțele electorale anterioare ale fostului rector.

Privitor la primul aspect, textul precizează: „Emil Constantinescu nu a pretins nicideodată că ar fi fost opozant al regimului înainte de '89“. Eventual onorabilă pentru un simplu cetățean, o astfel de discreție din partea unui candidat al opoziției pentru funcția de președinte îi pune pe alegători în fața unor probleme, cum ar fi:

– de ce nu s-a opus dictaturii înainte de '89?

– dacă nu i s-a opus înainte de '89, de ce i se opune după '89?

– spunîndu-se ce nu a făcut înainte de '89, de ce nu se spune și ce a făcut în acea perioadă?

Al doilea moment (reluat de d-na Zoe Petre și în răspunsul către Paul Goma): aproape 5 milioane de cetățeni au votat în 1992 pentru „calitățile personale“ ale președintelui CDR. Alegația ridică și sub acest aspect unele probleme, ca de exemplu:

– în ce măsură cele 4,6 milioane de voturi obținute în turul II de d-l Constantinescu se datorează calităților lui personale sau muncii miilor de militanți anonimi ai Convenției Democratice (ambele greu de evaluat)?

– cît de mult, în materie de performanțe electorale, datorează d-l Constantinescu Convenției și cît de mult îi datorează Convenția d-lui Constantinescu?

– cum se prezintă același raport în cazul celorlalți competitori la alegerile din 1992?

Cifrele oficiale arată că fostul rector a obținut atunci, într-adevăr, mai multe voturi decît CDR, dar și că ceilalți candidați la președinție: d-l Iliescu, d-l Funar, și-au atras mai mulți alegători decît formațiunile pe care le reprezentau. Aceleași cifre mai relevă, de pildă, că diferența cu care candidatul Convenției a pierdut în turul II: 2.752.222 voturi, a fost sensibil mai drastică decît cea cu care a pierdut CDR în fața PDSR la alegerile parlamentare: 891.479 voturi. În actuala campanie, situația pare deocamdată și mai tranșantă. După sondajul GISO, publicat de *România liberă* din 3 octombrie a.e., cota d-lui Iliescu ar depăși-o cu 7% pe cea a PDSR, pe cînd cota d-lui Constantinescu s-ar găsi cu 10% în urma celei a Convenției.

În loc de concluzii

Reîntrînd în perimetrul inițial al discuției, constat că imputările cu care mă onorează distinsul meu interlocutor se localizează pe trei planuri, și anume:

1. Critic opoziția mai mult decît critic puterea, ceea ce este exact, în sensul acesta și era demersul meu: sugestia ca măcar acum, pe ultima sută de metri, opoziția să improspăteze registrul criticilor pe care le aduce puterii în persoana celui care o dirijează și o intruchipează.

2. Critic opoziția incorect, confundînd opoziția în sens „politic“ cu opoziția în sens „gazetăresc“. Îmi recunosc confuzia, prizonier al convingerii că pentru cetățenii „de rînd“ politica nu se face în conclavuri închise, ci în coloanele ziarelor, pe micile ecrane și pe undele radiofonice. Neputînd sesiza granița dintre cele două politici, nu pot înțelege obiecția și, ca atare, nu pot nici să o accept, nici să o recuz.

3. Critica mea este incorectă și pentru că ea atribuie opoziției din '96 metehnele ei din '90. Nu am nici o îndoaială că, în general vorbind, opoziția de astăzi este sensibil mai consistentă și mai calificată decît în urmă cu 6 sau chiar cu 4 ani. Acest progres general se regăsește însă prea puțin în domeniul particular al modului cum e criticat protagonistul celei de-a treia candidaturi. În versiunea ei public accesibilă, această critică izbește, dimpotrivă, prin imobilism și improvizatie. Ea reia, de pildă, faimosul clip „Iliescu = Ceaușescu“ folosit în 1992 cu rezultate atît de funeste de PNL-Câmpeanu, continuă să neglijeze prezentul revenind fără încetare la trecutul comunist, moscovit și KGB-ist al personalului, obsesia persistă: numele lui este citat înfinit mai des decît al propriului candidat, iar calitatea inovărilor se poate ilustra cu acuzația că este țigan, tipărită sub semnătura în principalul cotidian al opoziției, din 2 octombrie a.e.

Imputîndu-i aceste erori, d-na Zoe Petre le identifică și motivează, care ar consta într-un „snobism subiacent“, inspirator al „acestei superficiale onorabilități care dădea elitei intelectuale să nu vadă decît cursurile Opoziției și puterea Puterii“, și, în sfîrșit, într-o „modă publicistică“. Neputîndu-mă declara imun la aceste vicii, aș fi gata să accept eventuala lor influență subsidiară dacă d-na profesoară ar accepta, la rîndul său, să acorde și analiștilor prezumția nevinovăției, inclusiv șansa ca, dincolo de „snobism“, de „superficialitate“ și de „modă“, activitatea lor să fie călăuzită și de alte motivații.

S. DAMIAN

Omul care își ascunde umbra sau

VII

despre vina Președintelui

Ca să lărgească aria de cuprindere a fanatismului – tentativă nu prea lesne de realizat în condițiile discreditării teoriei comuniste –, Ion Iliescu s-a îndreptat și spre alte surse de mobilizare a solidarității (în afara subdezvoltării). Nu a lăsat să treacă un interval prea lung de inactivitate până să redescopere avantajele breșei naționaliste. Cu instinct de conservare, constatase și Ceaușescu că agitația șovină poate suplini absența Revoluției și a preconizat transferul de sensuri de la dogma luptei de clasă spre lozincă unității de neam, fluturând un limbaj tradiționalist declamator ca un liant de apropiere de mulțime. Fără a fi stingherit de discordanța cu principiile școlii internaționaliste pe care a absolvit-o, și poate în dezacord cu convingerile sale intime, Ion Iliescu a resuscitat febra intoleranței etnice, s-a pretat la o campanie indecentă în favoarea închiderii spirituale și a izolării țării, cu efecte dezastruoase pentru mentalitatea tinerii generații. Partener politic al partidelor extremiste, patron al unor reuniuni dubioase în care se slăvește iar marea nație, înălțată deasupra celorlalte, ca și cum ar poseda monopolul dreptății, al vitejiei, al credinței, urmașul lui Ceaușescu este dispus să facă orice ca să nu fie scos din jilțul suprem. Bagajul său de cunoștințe și roadele uceniciei de combatant leninist le-a pus la dispoziția unui comportament de ranchiună și agresiune etnică.

În reprezentarea sa maniheistă a lumii, o Românie inocentă și însetată de echitate este împrejmuțată de dușmani potențiali, expusă unei conjurații mondiale, conduse de bancheri și diplomați, rechini hrăpăreți. Că tocmai de la acești profitori egoiști se așteaptă, pe de altă parte, credite și ajutoare, că se imploră în audiențe, uneori umiltoare, ca țara să fie primită în casa unei Europe reci și indiferente, aceste stridente nu-i încurcă, pare-se, pe consilierii Președintelui, permanent ajunși din urmă de propriile născociri, care adesea se anulează reciproc. Nu numai conducerea României uzează de trucul complotului străin, lamentându-se că patria e o biată pradă jertfită, amenințată de emisarii Marilor Puteri, de coaliția întregului glob. Reintâlnim aceste reprezentări aberante și la alți șefi de state și de partide, care se zbat să obțină aclamații, chiar dacă propagă isteria și primitivismul. Ion Iliescu adoptă premeditat teza victimei hărțuite, deschizând astfel fanatismului nou o poartă de infiltrare.

Dilatări și limite în cultul personalității

Insistând, aici, asupra premisei care îngăduie nașterea unei credințe revoluționare, după ce m-am referit la

ipostaza subdezvoltării, apoi la exacerbarea naționalismului, e necesar să propoșesc și la un alt izvor de fanatism: cultul personalității. Se poate azi remarca o concentrare a preocupărilor în direcția unei hagiografii dedicate lui Ion Iliescu pe calapodul celei rezervate în trecut lui Nicolae Ceaușescu? Incontestabil, cadrul general este cu totul altul. Calea spre prosperitate depinde în prezent de bunăvoința Vestului, fostul inamic; arsenalul mobilizat pentru preamărirea Conducătorului apare azi ridicol, mai ales după ce s-au atins în exces cote ale si-

• **Strategia dedublării adoptată de șeful statului român se regăsește pe toate treptele de exercitare a autorității.** • **Se folosește un limbaj pentru afară și un altul pentru înăuntru (perpetuarea rigidității vechiului regim, cu mici rectificări).** • **Planul conspirativ de a conserva un bastion izolat de comunism.** • **Tactica ascunderii adevărului exprimă esența retrogradă a regimului Iliescu. Ea e determinată de: a) doctrina de conducere a treburilor țării, marcată de duplicitate, b) dorința de a acoperi păcatul originar, al răsturnării din decembrie 1989, înecată, fără necesitate obiectivă, în singe și asasinat, c) refuzul de a accepta dezbateri critice a erorilor comise.** • **Cum s-a născut un fanatism fără baza teoretică a comunismului, fără un obiect de fixație.** • **Uzurparea puterii și consecințele ei pentru un tip aparte de cult al personalității.**

nistrului și ale lamentabilului. În noul context, în special extern, nu prea propice țelurilor ascunse ale Președintelui, se recomandă, firește, mai multă rețineră, prudență, simulare. Marcați și ei de stupiditățile emise în glorificarea despotului, nici consilierii prezidențiali nu se mai pot hazarda pe acest tărîm, fără nici o acoperire. Totul a devenit mai întortocheat și mai aluziv.

Se întrezăresc însă semne certe ale unui plan de imortalizare a actualului șef de stat, cel care la ceremonia înscăunării sale a făcut paradă de modestie și de retrăgere în penumbră? Dacă prezentarea biografiei lui Ion Iliescu denotă deocamdată un stil preponderent moderat, se sare, totuși, peste etape întinse de viață. Nu se menționează, de pildă, în biografia Președintelui cine au fost părinții, rudele, care este cercul de prieteni. El pare că țîșnește din neant, ca un meteor „pregătit multilateral”, înzestrat cu calități de excepție. Decolarea spre mit începe cu izgonirea trecutului concret. Altminteri, pedalîndu-se asupra deceniilor de formare ca un activist de nădejde, ar fi fost necesare lămuriri suplimentare despre colaborarea cu dictatorul, care l-a desemnat odată ca urmaș. Toată lumea e la curent cu faptul că Ion Iliescu a deținut diverse funcții în aparatul de partid și de stat, că a semnat și el hîrtii compro-

mițătoare, bunăoară cele legate de sancționarea brutală a unor nevinovați, că a executat, ca un disciplinat membru în birouri și comisii, ordine sectare, capricioase, fără motivație, transmise de superiori ierarhici. În afara accesului de revoltă împotriva șefului cel mare, gest demn, nu prea imitat de alții, ce l-a aruncat în dizgrație, viitorul Președinte postdecembrist a fost îndeobște un subordonat cuminte, plin de zel, distins pentru devotament și combativitate, nu în zadar promovât vertiginos pe scara carierei politice.

Spre nemulțumirea celor avizi să laude în cascadă, viața lui Ion Iliescu e plină încă de pete opace. În scotocirea momentelor de plenitudine, apologetilor nu li se dă voie să zburde liber, se ciocnesc de tot soiul de interdicții și restricții. Ca o restrîngere a perimetrului consimțit poate fi socotită și limitarea descripției la virtuțile pragmatice ale șefului statului. De neexplorat ar fi, de pildă, terenul unde s-ar valorifica virtuțile de vizionar sau de teoretician. Însăși strategia de guvernare, adică dedublarea și ascun-

lă, cu toate că ea e de mult cuprinsă în constituția statelor occidentale). Președintele nu poate contracara deschis economia de piață, democratizarea, statul de drept, tipare de dezvoltare socotite de dînsul neorganice, private aproximativ 5 ani nu numai pe tăcute cu circumspecție și scepticism. Ceea ce n-a exclus inversarea năucitoare din ultima perioadă, cînd el declară că este un avocat pătimaș al introducerii modelului occidental. Se observă că e și un prizonier al situației înclinate, stă cu miinile legate, tocmai el, care era dotat să ia inițiativa. Ingrată postura! E și efectul urzelilor și al ambiguităților ce nu mai pot fi descurcate.

Cum se naște o legendă

Totuși, primind sarcina să contureze nimbul său charismatic, condeirii politice exersați scormonesc de zor prin trusa lor de adjective măgulitoare. Astfel, din ce în ce mai des Ion Iliescu e catalogat ca omul providențial, sosit la timpul și la locul nimerit. Peste tot – la izbucnirea insurecției, în călăuzirea societății prin negura primilor pași, în tratativele complexe duse sagace cu marii bărbați de pe glob – șeful statului român ar fi excelat prin competență, luciditate, discernământ. Scribi, plățiți pentru sîrguința lor, își fac meseria. Surprinzător este faptul că nu se dau înapoi să introducă expresii, ticuri, întorsături de frază tipice și apologiei lui Ceaușescu. Pus față în față cu predecesorul, care fusese ovaționat, venerat, asemănat cu Cezar, Alexandru cel Mare și Napoleon, lingușit cu imnuri ditrambice, supraferit de orice obiecție sau rezervă, Ion Iliescu se înfățișează mai fad, mai pămîntean. Evident, e dezavantajat de năruirea unei epoci, cu arhetipurile ei, printre care și cel al conducătorului de excepție. El nu poate opri ca Nicolae Ceaușescu, cu un singur gest, invazia de glasuri critice, contestările opiniei publice, tirul publiciștilor incorrigibili din opoziție. A governa în vacarmul de nedomolit e un slalom extenuant. Cîrțitorii săi au avut însă surpriza să conchidă că, în cei 6 ani de domnie, Președintele și-a consolidat tiptil, fără surle și tobe, o autoritate absolută, atestată și de preferințele electoratului. (Cum zice și H.-R. Patapievici: „dispune practic de aceași putere ca și Nicolae Ceaușescu”). Nu te mai poți încumeta atît de ușor astăzi să miri și să bombăni. Cei care continuă să emită dubii asupra legitimității cîrmaciului au început să suferă rigorile legii, nu scapă de ochii sfredelitori ai aparatului de represivie, sînt oferiiți ca ofrandă furiei unei populații încă orbite și cu deprinderi rudimentare.

derea unor zone vulnerabile, împiedică o abordare care ar depăși conjunctura imediată. Trebuie acceptată consecința acestei disimulări, Președintele nu poate concura în arena dezbaterilor de anvergură, lansînd programe și directive originale. De îndată ce a optat pentru un joc cu cărțile mascate, ca să nu-și expună năzuințele reale, care ar periclita cuceririle dobîndite, el e obligat să rămînă șters, cenușiu, monoton în trasarea jaloanelor de avansare a țării. Nu poate conține, de exemplu, în public o alternativă plauzibilă de redresare economică în afara rezolvărilor împrumutate din Vest (din cînd în cînd el îmbrățișează o revendicare favorită, protecția socia-

ABONAMENTE CU MARE REDUCERE LA REDACȚIA „22”

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, foști deținuți politici și veterani de război:
 • Numai 4.500 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu;
 • Numai 4.000 lei pe 3 luni, cu ridicarea de la redacție;
 Practic jumătate din exemplarele primite sînt gratuite.
 Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
 • 6.000 lei pe 3 luni (reducere 34%)
 • 5.500 lei pe 3 luni (reducere 40%), în aceleași condiții.

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București.** A vererintele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: **Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București**, cu specificarea pentru **Serviciul de Difuzare.**

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTÉS

TÖRZSÖK ERIKA

Minoritățile sînt factori de stabilitate

Autoarea s-a născut în 1942. Pînă la schimbarea de regim a lucrat ca sociolog. În anii '80, ca membră a opoziției democratice din Ungaria, a intrat în contact cu mai multe personalități din opoziție din țările învecinate. Nu consideră că problemele țărilor postsocialiste din Europa Centrală ar fi de natură etnică – nici problema minorităților.

Din 1990 a fost secretara Uniunii Liber Democratice pe probleme de politică față de minorități, iar din 1994 este vicepreședinta Oficiului pentru maghiarii din afara granițelor Ungariei.

Revoluția informațională și procesele de globalizare planetară au făcut ca spațiul central-european să ajungă într-o situație nouă. Îngrijorările privind șansele de integrare a regiunii și, în acest cadru, a minorităților maghiare par justificate. Oare va fi posibil și va merita ca, ținînd să-și păstreze identitatea, oamenii să vrea să rămînă în locurile în care s-au născut?

În legătură cu aceste probleme, în discursul politic maghiar de azi s-au răspîndit următoarele două teze, alimentate de diferite teme. Una din ele, vehiculată și de precedentul guvern maghiar, este formulată acum mai ales de vecinii noștri și, uneori, în cerințele Occidentului: „minoritatea (situația ei) este un factor de destabilizare”. Cealaltă se referă la o presupusă contradicție (despre ea se vorbește mai ales la noi) între strădaniile de integrare a Ungariei și interesele maghiarilor din afara granițelor. Am îndoieli – nu numai de natură politică – în ce privește astfel de afirmații. Mă frîmîntă și faptul că asemenea păreri întăresc temerile, deja existente, acumulate în minoritățile maghiare din țările învecinate și pot spori antipatia reciprocă, deja semnalată, dintre maghiarii din Ungaria și cei din afara țării. Or, pe aceștia din urmă ar fi bine să-i cruțăm, să nu facem ca pe lângă strădaniile de asimilare forțată ale puterii majorității din țările în care trăiesc să apară noi surse de teme, noi motive de îngrijorare.

În opinia mea, minoritățile sînt tocmai factori de stabilitate; nu există motive convingătoare care să justifice ideea că autonomia lor și integrarea Ungariei ar fi antinomice.

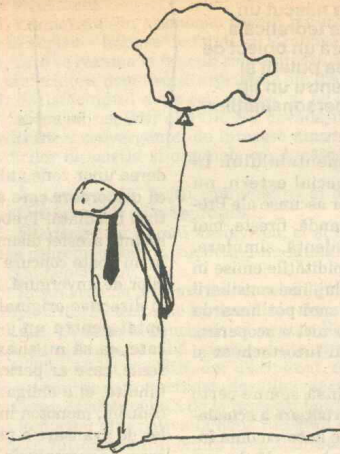
Neavînd spațiu pentru prezentarea complexității situației, mă voi rezuma la a semnala consecințele cotiturii din '89. În vreme ce înainte de 1989 nici populațiile majoritare, nici cele minoritare din regiune nu erau prea preocupate unele de altele – contactele lor, destul de întîmplătoare, erau de cele mai multe ori dirijate de sus și de jos –, după 1989 relațiile dintre ele au căpătat concretețe și s-au diversificat. Astfel încît acum, pe lângă granițe deschise, noi relații – într-adevăr motivate din punct de vedere economic, social și cultural –, pe lângă forme de colaborare, constatăm și probleme ce decurg din procesul de democratizare și din stările de competiție. În aceste țări, procesul de democratizare însuși e destul de aproximativ, de discontinuu – și asta din cele mai diferite motive. Procesul de creare a unei pături de mijloc și cel de constituire a societății civile pornesc de la alte și alte tradiții și antecedente, iar măsura în care ele au loc nu diferă doar de la țara la țară, ci și de la regiune la regiune, în interiorul aceleiași țări. Și necesitatea modernizării, care însoțește procesul de integrare internațională, întîlnește în fiecare regiune mai mică o mereu altă disponibilitate, iar acordarea economico-spirituală alte structuri economice și considerente politice. Minoritățile sînt, și din acest punct de vedere, într-o situație specială. Se știe că ele sînt orientate spre autoapărare, sînt conservatoare, aproape total lipsite de mijloace economice și vulnerabile din punct de vedere al identității. Mai ales în țări în care practicarea drepturilor și libertăților democratice ale individului nu dispune nici de tradiții, nici de condiții. Eficiența replicii la aceste provocări este grevată, întîrziată de relațiile echilibrului de forță dintre marile puteri, de transformarea sistemului de instituții internaționale, contradicțiile interne ale procesului și de birocratizarea lui.

În acest proces, elitele implicate în lupta pentru putere din mai multe țări postsocialiste nu vîd în ceilalți virtuali parteneri, ci mai degrabă rivali, ceea ce în plan politic constituie un obstacol serios în calea colaborării de orice fel. Însă la nivelul noilor grupări de interese create în viața economică a societății apar diferite forme, genuri de colaborare, de calitate, și ele diferite: întreprinderi mixte, valorificarea în comun a surselor internaționale, o succedea de proiecte de dezvoltare a unor instituții și întreprinderi în cadrul colaborării regionale din zonele de graniță. Relațiile economico-culturale din interiorul regiunilor mai mici, programele extinse

peste granițele dintre zonele mici, investițiile comune semnaleză că societatea (sfera civilă) are ca scop principal transformarea structurilor economice. Sigur că în paralel cu toate acestea apar și noi conflicte, contradicții între interese și tensiuni.

Minoritățile sînt într-o situație deosebit de complicată și din acest punct de vedere. E suficient să ne referim la faptul că la sursele internaționale care asigură modernizarea se poate ajunge doar prin guvernul țării respective. Degeaba ar fi bine elaborat un proiect de dezvoltare regională, a infrastructurii sau unul cultural din secume sau dintr-o zonă locuită de maghiari din Slovacia, de pildă; șansa lui de a fi transmis la nivel decizional efectiv este foarte redusă. Deci e dificilă și angrenarea într-o competiție care presupune capital intelectual și a cărei funcționare aparent nu este influențată de puterea locală, ci doar de calitatea și cantitatea capitalului spiritual. Deși în această lume a acumularii „premoderne” de capital asta ar fi una din cele mai însemnate șanse de progres, de afirmare, tot așa, minoritatea e dezavantajată și în tradiționala competiție de pe piața forței de muncă.

Situația n-ar fi mai simplă nici dacă toate țările ar considera modernizarea condiție a integrării europene și ar trata problemele legate de ea ca atare. Însă imaginea e complicată de faptul că – se pare – asta nu e singura cale posibilă. În anumite țări se constată tipuri de modernizare diferite de cel nece-

sar pentru integrarea europeană. E important să se aibă în vedere acest lucru fiindcă nu e indiferent ce orientare are puterea din respectivele state. În unele din țările din jur încă nu s-a decis în această problemă. În democrațiile civile de tip tradițional modernizarea înseamnă structuri descentralizate ale statului și un sistem de autonomii ale regiunilor, comunităților mai mici și instituțiilor în baza principiului subsidiarității, a cărui esență constă în aceea că soarta, formele de afirmare, de realizare a intereselor comunităților organizate pe baze locale sau de alt tip sînt hotărîte întotdeauna la nivelul autonomiilor date de către cei direct afectați. Strădaniile dintotdeauna ale comunităților minoritare de a-și obține autonomia (le-au depus și românii în secolul trecut) nu sînt niciodată străine de acest principiu și de acest tip de organizare, și doar înfăptuirea lor poate crea condițiile sociale necesare modernizării. Acum, în epoca globalizării, ideea de stat-națiune suferă de anacronismul referirii la principiul istoric atunci cînd se discută problema granițelor în timpul primului război mondial. Ea nu e doar anacronică, ci și de natură să ducă la risipirea unor resurse de energie economică și spirituală.

Strădaniile politice de acum ale organizațiilor care reprezintă interesele minorității maghiare nu pot fi supărătoare decît pentru adepții modelelor gîndite în baza statului național unitar, care abia dacă dispune de tradiții democratice în ce privește exercitarea puterii. Această aversiune – să sperăm, doar vremelnică – explică temerile puterii majorității, pentru că într-un sistem cu adevărat democratic nu numai interesele minorității naționale, ci și cele similare ale populației majoritare (descentralizare, autogovernări/autoconducere locale, autonomia instituțiilor) pot pune oricînd sub semnul întrebării și respinge principiile centraliste și practicile elitelor politice actuale.

Nu există precedent care să arate că minoritățile maghiare (comunitățile maghiare ajunse după 1919 în statele învecinate) ar fi încercat vreodată să-și apere existența, identitatea recurgînd la violențe și nu cu mijloace politice. Această strategie a lor a fost totdeauna bazată pe convingerea că scopul pe care îl urmăresc nu este incompatibil cu democrația autentică. Acum, la sfîrșitul secolului XX, după războiul din fosta Iugoslavie, temerile care de-a lungul acestui veac au determinat populațiile majoritare să opună rezistență și să recurgă la reperiuni nu sînt justificate. Autonomiile ar servi tocmai la evitarea modificării granițelor.

O Europă a regiunilor ar putea fi clădită tocmai pe aceste autonomii, iar țările Comunității Europene ar putea manifesta, pe bună dreptate, mai multă încredere în admiterea unor țări care garantează aplicarea principiilor descentralizării și regionalității. Strădaniile comunităților minoritare maghiare din țările învecinate, strategiile lor clădite de jos în sus sînt cele care articulează cel mai bine aceste principii, iar ele, ca forme de organizare locală sau regională, se constituie în unități de bază specifice ale integrării, care pentru ele înseamnă stabilitate și condiția securității existenței. Deci ele vîd în mult rîvnita autonomie și în integrare un mijloc, nu un scop. În acest punct, interesele lor coincid cu cele ale societăților civile din țările în care trăiesc. Doar cei care consideră că singura formulă viabilă e națiunea-stat pot crede că integrarea contravine intereselor populației țării respective. În fapt, populația majoritară și minoritățile sînt în egală măsură interesate în realizarea procesului de integrare. Iar faptul că interesele coincid ar putea sta la baza unei democrații de consens în măsură să asigure și pacea regiunii.

Istoria de aproape un secol a minorităților maghiare arată că o minoritate nu poate fi niciodată interesată de stîrnirea unor tensiuni și conflicte, de destabilizare. De aceea, comunitățile minoritare maghiare care țin să rămînă și să trăiască în locurile în care s-au născut au fost totdeauna virtuali parteneri și nu adversari ai tuturor forțelor politice – din țara-mamă și ale populației majoritare – care s-au arătat cu adevărat interesate de democratizare și integrare. La o analiză globală, constatăm că instanța pe care o numim Comunitate Europeană presupune comunități-parte bine articulate, care își cunosc propriile interese, dar care, în zonele de interes comun, manifestă elasticitate în relații. Iar minoritățile naționale chiar vor de-a să se integreze propriilor state și Comunității Europene ca astfel de comunități. Ceea ce doar cu rea-voință poate fi considerat separatism, segregatism. Într-o astfel de corelație, extinsă la trecut și viitor, la comunități de interese mai mici sau mai mari, devine limpede rolul de factor stabilizator al minorităților naționale.

Poate e justificată îngrijorarea că, pînă cînd elitele politice din regiune nu decid sub semnul cărei filosofii politice vor să-și exercite puterea, dacă vor sau nu s-o împartă, nu există garanția că în acest spațiu vor fi create condițiile democratice necesare modernizării de tip european și asigurării existenței minorităților. Dar, în măsura în care elitele politice din țările învecinate vizează statutul de membru al Comunității Europene – afară doar de cazul în care duc o politică de struț sau optează pentru modelul sud-coreean –, ele trebuie să realizeze aceste interdependențe. E motivul pentru care, în baza realei comunități de interese (de multe ori trecută cu vederea în dialogul politic cu vecinii noștri sau în discursul politic al căror obiect sînt, dar care pe termen lung își va dovedi viabilitatea), putem susține că acea contradicție pe care o presupun unii între strădaniile de integrare europeană a Ungariei și interesele comunităților maghiare din afara granițelor e o falsă problemă.

Ar trebui să rememorăm strădaniile din intervalul 1990–1996 și să ne întrebăm dacă părțile interesate – guvernul maghiar și organizațiile reprezentînd interesele minorităților maghiare – au făcut tot ce trebuia pentru ca guvernele țărilor învecinate, forurile internaționale să recunoască și să accepte argumente de acest tip. Încin să cred că, în dialogul care are ca obiect aceste probleme, ar convinge mai mult un tip de strategie politică care să permită inițiativa și o argumentație care să sublinieze considerentele de mai sus.

Cei 500 de kilometri dintre București și Cernăuți, capitala Bucovinei istorice, pot fi parcurși în 7-8 ore, dacă nu adăugăm, bineînțeles, așteptarea la frontiera româno-ucraineană, în fața uriașei porți metalice – adevărată poartă de imperiu –, care taie, ostentativ, în două provincia.

N-am mai fost niciodată acolo, deși părinții noștri învățaseră, în anii '30, la vestitele facultăți de Drept și Teologie ale nu mai puțin vestitei universități. Orașul cu arhitectură habsburgică și cu atâtea ecouri de mare cultură românească are drept culoare predominantă roșul apos al amurgului, peste care fermele și inscripțiile cirilice înscrisu un ciudat alfabet suprarealist. Am văzut, în cele câteva zile, casa lui Aron Pumnul, școala unde a învățat Eminescu, închisoarea unde a fost aruncat Porumbescu, cimitirul trist în care oasele și numele marilor familii românești încep să fie înlocuite cu ale noilor veniți, majoritari de azi.

Și totuși, această atmosferă de crepuscul nu este atât de uniformă pe cât s-ar crede. La cinci ani de la declararea independenței Ucrainei și absorbirea celor aproape 500.000 români într-un nou stat, lucrurile par a ieși din imobilismul în care păreau ținute. Ucraina a ținut să-și marcheze această aniversare – primul lustru de viață statală proprie – prin gesturi formale de luare în considerare a minorităților. Abia ieșiți de sub dominația ruso-sovietică, ucrainenii par să vrea să spună că nu vor să devină din asupriți asupritori. Deși în Rada de la Kiev minoritățile sînt reprezentate nu prin partide, ci doar prin deputați aleși cu mare greutate, ca independenți, Constituția nou adoptată prevede că în zonele cu populație compact minoritară limba acestora poate fi limbă co-oficială. Nici un gest concret n-a fost însă făcut – nici firme, nici inscripții românești, cu atât mai puțin folosirea limbii în justiție. Numai că tonul polemic și in-criminant din gazetele naționaliste ucrainene a scăzut, iar oficialitățile de la Kiev și Cernăuți au ținut să adopte un limbaj rezonabil și chiar să participe în acest an – prin ajutor material și mesaje – la cea de-a 7-a ediție

a Sărbătorii limbii române. În ce-i privește, liderii români de opinie, țărani și mica intelectualitate a satelor par dispuși la o conciliere, cu condiția ca aceasta să nu se rezume mereu la momente festive. Deputatul Ion Popescu, unicul și simbolicul reprezentant în Rada de la Kiev, a citit în fața participanților de la Cernăuți un Apel cuprinzînd solicitările concrete care ar trebui rezolvate și pentru care ar trebui constituită o comunitate a românilor din Ucraina. Ucraina, în ce o privește, se află într-un drastic blocaj economic (uzinele au fost închise, din toată eco-

lanța etnică. Potrivit ultimului recensămînt – cel din 1989 –, populația românească/moldovenească a scăzut la aproape jumătate față de cea din 1930, chiar dacă sporul de populație este în vizibil progres. Numai în regiunea Cernăuți există 86 comune cu populație compact românească (aproape 30 mai sînt în regiunile Transcarpatia și Odessa). Aici, intelectualii satului, în primul rînd învățătorii, au reușit, miraculos, să păstreze limba, muzica, dansurile și portul, ceea ce înseamnă primul pas spre recîstiga-

rea *Ecoul slovei, Plai românesc, Miorița, Codrul Cosminului, Țara fișilor, Glasul Bucovinei*. Istoricii locali pătrund în arhive și scriu cărți de istorie, iar la Universitate profesorul Grigore Bostan a terminat un compendiu al literaturii române din Bucovina. La cenaclul „Mircea Străinu”, condus de Larisa Bostan, s-a lansat o generație de tineri poeți. Centrul vital al acestor activități este Societatea „Mihai Eminescu”, unde scriitorii Mircea Lutic, Dumitru Covalciuc, Ilie Tudor Zegrea încearcă să coaguleze și să organizeze toate aceste eforturi misionare. Cu mijloacele lui, poetul Vasile Tărățeanu face publicistică și relații inter-române.

Din păcate, nu se realizează, încă, o concentrare culturală care să ducă la un focar unic de opinie publică, reprezentat printr-un mare ziar, printr-o revistă foarte citită. Ca și în țară, ca și la Chișinău, paleta opiniilor este foarte largă. Dar cînd ești minoritar se impune o unire în fața pericolului pierderii identității. Ar trebui să se înțeleagă că suma eforturilor disperate este mai mică decît rezultanta unui efort comun. În acest sens, nu sîntem cei ce putem da lecții. Dar Apelul deputatului Ion Popescu ar trebui luat în seamă.

La rîndul său, guvernul de la București ar putea stimula mai serios studiul românilor bucovineni la universitățile din țară (în ultimul an, numărul acestora a scăzut de la 250 la numai 50, în compensație crescînd cel al aromânilor din țările balcanice!). Cînd în zona Cernăuți este un leagăn de limbă română, unde se vorbește încă atât de curat și frumos, este păcat să pierdem ce avem și să nu cîștigăm ce nu avem.

Dacă n-aș ști că există acești oameni, ca și alții pe care nu i-am cunoscut acum, m-aș fi întors de la Cernăuți mai degrabă deprimat. Dar atunci cînd știu că ei smulg prin fiecare zi a lor o fișie de normalitate dintr-un necunoscut mai degrabă incert, nu-mi rămîne decît să sper că vremurile vor fi de partea lor – și implicit a noastră.

PLAI ROMĂNESC
Ziar independent al comunității românești din regiunea Cernăuți
Piața 33 lipovei
Redacție Ștefan Brașov
Anul VII, Nr. 13
Septembrie 1996

Limba română este patria mea.
Nichita Stănescu

Gazeta de HERTA
SĂPTĂMÎNALĂ DE CULTURĂ, POLITICĂ, CĂLĂTORIE ȘI DE RECITAȚIE
CUMĂRĂȚIA DE PUBLICAȚIE: 1996, 307 (TITLUL: Piața 33 lipovei)
Anul VII, Nr. 13, Septembrie 1996
Tineri herțeni la București

ROMULUS RUSAN

Foarte departe și foarte aproape

CODRUL COSMINULUI
Ziar independent al comunității românești din regiunea Cernăuți
Piața 33 lipovei
Redacție Ștefan Brașov
Anul VII, Nr. 13
Septembrie 1996

ARCASUL
Ziar independent al comunității românești din regiunea Cernăuți
Piața 33 lipovei
Redacție Ștefan Brașov
Anul VII, Nr. 13, Septembrie 1996
Director: Vasile TĂRĂȚEANU

nomia respiră doar agricultura și comerțul, salariile și pensiile n-au fost plătite de 4 luni), astfel încît aceste probleme de suprastructură sînt tratate ca un lux. Dar rezolvarea lor nu mai poate întîrzia.

Pînă atunci, semnele nașterii spirituale sînt cele mai vizibile, și încă într-un mod paradoxal. Refugierea în România sau în alte țări, deportările masive din anii 1941 și 1945, apoi deschiaburirile din 1946-1953, ca și colonizările masive de slovonii au schimbat drastic ba-

rea identității spirituale. Au început să fie ridicate – în comune – monumente cuprinzînd numele zecilor de mii de deportați în Siberia, în Carelia, în alte puncte finale ale Gulagului. Au fost redeschise sau construite biserică. În unele sate apar chiar publicații în limba română. La Cernăuți există o înflorire de ziare, reviste, foi populare, calendare în limba română, bătute la mașină sau tipărite: *Concordia, Zorile Bucovinei, Arcașul,*

După cum am observat, în regiunea Cernăuți locuiesc cei mai mulți conaționali de-ai noștri – 184,8 mii sau 40,235% din numărul total al românilor/moldovenilor din Ucraina.

Limbile vorbite de românii (moldovenii) din Ucraina în lumina recensămintelor sovietice din anii 1959, 1970, 1979, 1989

Naționalitatea	Numărul total (mii)				Recunosc drept limbă maternă limba naționalității (în %)			
	Anii				Anii			
	1959	1970	1979	1989	1959	1970	1979	1989
Români total	343,0	378,0	415,4	459,3	83,38	77,73	68,52	73,39
1) români	101,0	112,0	121,8	134,8	84,3	64,5	41,0	62,3
2) moldoveni	242,0	266,0	293,6	324,5	83,0	83,3	80,0	78,0

Din 1959 pînă în 1989 numărul românilor a crescut cu 116,3 mii sau cu 33,9%, ceea ce ar însemna o medie anuală de 0,85. În total pe Ucraina s-a observat o creștere de 9.583 mii sau 22,89%, ceea ce ar constitui o medie anuală în sporul populației doar de 0,57. Deci sporul natural al românilor este cu mult mai ridicat decît cel pe republică.

Reieșind din datele recensămintelor sovietice, numărul românilor (moldovenilor) din Ucraina era în 1959 de 343 mii, în 1970 – de 378 mii, în 1979 – de 415,4 mii, iar în 1989 – de 459,3 mii. După unele calcule ale noastre, bazate pe datele statisticilor oficiale, la 1 ianuarie 1993 numărul românilor (moldovenilor) din Ucraina ar fi de circa 474,9 mii. După unele surse, numărul populației românești (moldovenești) din Ucraina ar atinge cifra de 600 mii.

Se mai poate lesne observa că procesul de naționalizare a românilor din Ucraina a fost în creștere pînă în anul 1979. Dar în 1989, cînd s-a făcut simțită trezirea la români a conștiinței naționale, care a avut la bază factori obiectivi, procesul de naționalizare a stopat, luînd chiar un caracter regresiv. Însă despre aceasta vom putea relata preste vreo 5-10 ani, cînd ne vor fi cunoscute datele altui recensămînt. Dar pentru a aștepta acest eveniment imbucurător, sîntem obligați să deschidem acum cît mai multe clase românești în satele cu populație mixtă și să luptăm pentru acordarea limbii române a statutului de limbă co-oficială în regiunile Ucrainei unde procentul românilor (moldovenilor) este considerabil.

ION POPESCU,
socio-lingvist, conferențiar la Universitatea din Cernăuți,
(După revista *Miorița*)

Evoluția demografică în Bucovina

Populația statornică a Bucovinei după neam în 1930

Neamul	Total		Urban		Rural	
	Număr	%	Număr	%	Număr	%
Români	853.009	100,0	228.056	100,0	624.953	100,0
Ucrainenii, ruteni, huțani	379.691	44,5	75.171	33,0	304.520	48,7
Evrei	248.567	29,1	31.600	13,9	216.967	34,7
Germani	92.492	10,8	68.349	30,0	24.143	3,9
Polonezi	75.533	8,9	33.481	14,7	42.052	6,7
Alte neamuri	30.580	3,6	14.442	6,3	16.138	2,6
	26.146	3,1	5.013	2,1	21.113	3,4

Regiunile din Ucraina în care locuiesc români (moldovenii)

REGIUNEA	NUMĂRUL TOTAL (mii)	%
Români	134,8	100,0
inclusiv:		
regiunea Cernăuți	100,3	74,4
regiunea Transcarpatia	29,5	21,9
Moldoveni	324,5	100,0
inclusiv:		
regiunea Odessa	144,5	44,5
regiunea Cernăuți	84,5	26,0
regiunea Nicolaeav	16,7	5,1
regiunea Donețk	13,3	4,1
regiunea Kirovograd	10,7	3,3
regiunea Dnepropetrovsk	6,6	2,0
regiunea autonomă Crimeea	6,6	2,0
regiunea Lugansk	5,8	1,8
regiunea Herson	5,6	1,7

SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL

„Evreii în istoria României“

Între 30 septembrie—4 octombrie, Institutul de Istorie „N. Iorga” din București a găzduit colocolul internațional, organizat de același institut în colaborare cu Centrul Goldstein-Goren de pe lângă Institutul de cercetare a diasporei din Tel Aviv, „Evreii în istoria României”.

Bucurându-se de o participare românească și internațională impresionantă, printre care amintim nume ca Florin Constantiniu, Liviu Rotman, Paul Cernovodeanu, Keith Hitchins, Mihai-Răzvan Ungureanu, Andrei Pippidi, Carol Iancu, Victor Neumann, Raphael Vago, Victor Eskenazy, Radu Ioanid, Silviu Sanie, Andrei Oigșteanu, Eugen Preda, Anton Dornier, Leon Volovici, Robert Levy ș.a., colocolul a dezbătut următoarele teme: *Istoria societății evreiești prin structuri și elite, Mit și realitate în trecutul evreilor din România, Al doilea război mondial și evreii din România, Evrei și români: imagini reciproce într-o istorie relațională, Comunismul și evreii din România, Istoriografie și metodologie în studierea trecutului evreilor din România.*

Cu ocazia colocolului au fost lansate și două contribuții importante la istoria evreilor din România: cartea deja „clasică” și esențială în bibliografia oricărui istoric al României moderne a profesorului Carol Iancu, *Evreii din România (1866—1919). De la excludere la emancipare*, ed. Hasefer, apărută inițial în franceză în 1978, și Victor Neumann, *Istoria evreilor din România*, ed. Amarcord, o suită de articole aducând o contribuție semnificativă la cunoașterea unor aspecte mai puțin cunoscute ale istoriei unor comunități evreiești din România. (ANDREI CORNEA)

Fundațiile pentru tineret au câștigat

Războiul purtat timp de două săptămâni între fundațiile pentru tineret și ministrul Tineretului și Sportului, Alexandru Mironov, s-a terminat cu victoria reprezentanților organizațiilor de tineret. Obiectul disputat l-a constituit patrimoniul fostei Uniuni a Tineretului Comunist, deținut în prezent de fundațiile pentru tineret și pe care Alexandru Mironov vrea să-l treacă în administrarea Ministerului Învățământului și a Ministerului Tineretului și Sportului.

În acest scop, Mironov a elaborat un proiect de lege privind reglementarea situației juridice a patrimoniului care a aparținut înainte de Decembrie '89 organizațiilor de copii, elevi, studenți și tineret, proiect votat de Senat în noiembrie 1995. Același inițiativă legislativă a fost dezbătută și de Camera Deputaților în septembrie anul acesta, dar n-a mai fost votată. Proiectul prevedea nu numai trecerea în administrarea statului a patrimoniului actualelor fundații, dar și stabilirea programelor de activitate ale acestora de către Guvern, „în comun” cu organizațiile de tineret. Nu poate fi uitată în acest context nici lucrarea „Tineretul român: redarea încrederei”, elaborată de MTS în 1994, în care distracția tinerilor era amplasată în spațiile ministerelor de Interne și al Apărării Naționale, precum și în discotecile de lângă mânăstiri. Pericolul naționalizării i-a făcut pe reprezentanții fundațiilor să vină la București și să încerce împiedicarea votării legii prin pichete, marșuri și lobby pe lângă partidele parlamentare. În cele din urmă au reușit.

Fundațiile pentru tineret au fost înființate prin Decretul-lege 150 din 1990 ca „persoane juridice de utilitate publică” și li s-a dat patrimoniul local al UTC-ului în administrare, „în folosul tuturor tinerilor și al organizațiilor de tineret”, cu excepția celor ce aparțin partidelor politice. Patrimoniul central al UTC-ului a rămas în conservare la stat, decretul din '90 impunând reglementarea situației acestuia în 60 de zile de la acea dată, fapt care nu s-a împlinit nici până acum.

În prezent, în România sînt 41 de fundații pentru tineret. Dintre acestea, pentru a motiva necesitatea trecerii „averii” lor la stat, ministrul Alexandru Mironov le-a ales doar pe cele care aveau probleme sau desfășurau și activități ilegale. Liderii fundațiilor, pentru a contracara afirmațiile lui Mironov, au făcut un studiu sociologic din care reiese că situația e foarte bună, estimările fiind făcute pentru toate cele 41 de fundații, pe baza datelor a numai 19 dintre ele. Potrivit acestui studiu, fundațiile pentru tineret au 40.000 de membri activi și cuprind o treime din organizațiile neguvernamentale de tineret. Patrimoniul imobiliar al fundațiilor este estimat la 210 miliarde de lei, iar resursele lor financiare din 1995 s-au ridicat la 2,20 miliarde de lei. Din acestea, 87 de milioane au venit de la Ministerul Tineretului și Sportului, 1 miliard din asocierile cu alți parteneri, iar 2,17 miliarde din activitățile proprii. Reprezentanții fundațiilor susțin că au finanțat anul trecut programele a 150 de ONG-uri de tineret cu 250 de milioane de lei, în timp ce MTS a alocat acestor organizații de trei ori mai puțin.

Nicolae Tot, vicepreședintele Fundației pentru Tineret București și unul dintre principalii coordonatori ai acțiunii împotriva „proiectului Mironov”, consideră că aceste ultime două săptămâni nu sînt decît „apogeul celor doi ani în care ministrul Mironov a evitat orice dialog cu fundațiile pentru tineret. Acum, profitînd de necesitatea reglementării patrimoniului central al UTC-ului, ministrul vrea să ia tot. Noi recunoaștem că lucrurile nu stau bine în toate județele. În Dimbovița, de exemplu, s-au schimbat pînă acum 4 președinți, fiecare plecînd cu cîte ceva din patrimoniul. Asta nu înseamnă că trebuie neglijat ce s-a făcut bine, situații precum cea din Dimbovița pot fi rezolvate de Garda Financiară și de Justiție. Dar de aici și pînă la naționalizare e o cale lungă. Să zicem că o să fie cum vrea Mironov, dar credeți că obligatoriul oamenii Guvernului ar fi mai puțin hoji decît cei care conduc fundațiile acum?”

Inițiativa ministrului Mironov a fost un eșec, dar reglementările legislative privind soarta patrimoniului central al fostului UTC și un mai bun control al situației fundațiilor de tineret, unde se desfășoară alte activități decît cele legale, rămîn încă necesare.

LIGIA CĂLIN

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ – ROMÂNIA

ANUNȚĂ UN CONCURS DE PROIECTE PENTRU

Dezvoltarea relațiilor interetnice în România

1. Obiective

Concursul își propune să identifice și să susțină acele inițiative locale care promovează dezvoltarea unor relații armonioase între diferite grupuri etnice din cadrul unor comunități și regiuni cu populație mixtă.

2. Cui se adresează concursul?

Concursul este destinat unor organizații neguvernamentale, asociații de prietenie, școli și universități, instituții mass-media și organizații culturale din România.

3. Criterii de eligibilitate

- Proiecte de scurtă durată care răspund unor nevoi specifice, imediate, dar care oferă totuși perspective de lungă durată.
- Proiecte care încurajează o atitudine pozitivă față de persoanele și grupurile de altă etnie.
- Proiecte care fac dovada unei abordări noi a problematicii dezvoltării relațiilor interetnice sau a unei îmbunătățiri semnificative a metodelor aplicate.

Vor avea prioritate proiectele care se realizează prin cooperarea dintre persoane și grupuri de etnii diferite.

4. Condiții

- Se va acorda sprijin financiar pentru două categorii de proiecte, pînă în limita echivalentului în lei al sumei de 3.000 și respectiv 5.000 de dolari.
- Nu se finanțează cheltuielile legate de dezvoltarea infrastructurii (echipamente de birou, mobilier), precum și cheltuielile administrative sau de personal care nu sînt legate strict de desfășurarea proiectului.

5. Etapele de desfășurare a programului

- Depunerile proiectelor: data limită – 8 noiembrie 1996.
- Selecția finală: pînă la data de 10 noiembrie 1996.
- Semnarea contractelor de finanțare: pînă la data de 21 noiembrie 1996, dată la care poate demara finanțarea proiectelor.

6. Modalitatea de înscriere la concurs

Cei interesați pot candida pe baza formularului de înscriere care se poate obține de la filialele Fundației Soros pentru o Societate Deschisă din România, cu sediile în:

București: Calea Victoriei 155. bl. D1. sc. 7. et. 3
Tel.: (01) 659.07.20, 659.74.27, 659.13.21,
Fax: (01) 312.27.45

Coordonator de programe: Aurelia Petroianu

Cluj: Str. Țebei nr. 21 cod 3400
Tel.: (064) 420.480, Fax: (064) 420.470
Coordonator de programe: Emöd Farkas

Timișoara: Str. Semenici nr. 10 cod 1900
Tel./Fax: (056) 199.960, 192.493
Coordonator de programe: Nicoleta Popovici

Iași: Str. Moara de Foc nr. 35 cod 6600
Tel.: (032) 252.920, 252.922, Fax: (032) 252.922
Coordonator de programe: Marilena Sirbu

MARIAN CHIRIAC

La capăt de tunel nu e lumina păcii

În prima zi părea o exagerare să crezi că a reîncept Intifada, cu toate că pietrele și bitele folosite în confruntările dintre palestinienii și poliția israeliană din Ierusalim aminteau de acele zile. Dar asta nu a fost totul. De a doua zi, violențele au crescut în intensitate, s-au auzit focuri de armă, patru oameni au fost uciși, iar cuvântul Intifada era pe buzele tuturor. În ziua a treia, confruntărilor dintre palestinieni și israelieni nu li se putea da decât un singur nume: război. Un război care s-a întins cu repeziune în toate teritoriile ocupate.

Războiul a fost aici o imposibilitate până nu demult, atât vreme cât numai partea israeliană era înarmată. Dar de când a început autogovernarea palestiniană, cu doi ani în urmă, Autoritatea Palestiniană a liderului Yasser Arafat a reușit să creeze forțe de securitate ce numără acum circa 30.000 de persoane. Acestea au întors armele împotriva israelienilor și în urma confruntărilor au murit 59 de palestinieni și 14 israelieni, iar alte aproape o sută de persoane au fost rănite. Un asemenea carnagiu nu s-a mai văzut în Orientul Mijlociu de aproape 30 de ani.

Totul a pornit de la un tunel săpat recent și care completează o mai veche construcție similară ce duce spre Zidul Plîngerii, loc sacru al iudaismului. Cei 491 de metri ai tunelului sînt accesibili de multă vreme, dar aveau pînă de curînd o singură deschidere, ce servea atît ca intrare, cît și ca ieșire. Oficialii municipalității israeliene au motivat construirea unei noi deschideri a tunelului doar prin scopuri turistice. Acum, cea de-a doua deschidere dă în Via Dolorosa, calea urmată de Iisus către locul crucificării. Lucrările la tunel s-au efectuat în mare secret, numai noaptea și în condiții de maximă securitate, totul pentru a preveni o eventuală reacție arabă.

Palestinienii au considerat aceste măsuri drept o provocare, o imixtiune nepermisă în propriul teritoriu. Ei au acuzat că lucrările la tunel afectează platoul Haram al-Sharif, pe care se află mai multe din locurile lor sfinte, printre care și moscheea Al Aqsa.

De fapt, „tunelul discordiei” nu a fost decît scînteia ce a aprins furia mornită a palestinienilor. După alegerea ca premier a radicalului Benjamin Netanyahu, în mai anul acesta, procesul de pace în teritoriile ocupate a fost practic blocat, lucru ce i-a nemulțumit foarte mult pe palestinieni.

În plus, în spatele deciziei guvernului israelian se ascunde o nedeclarată luptă pentru supremație asupra întregului Ierusalim. În urma războiului de șase zile din iunie 1967, Israelul cucerea și Ierusalimul de Est, pe care îl anexa printr-o lege specială. Pe de altă parte, palestinienii doresc ca Ierusalimul de Est să fie capitala viitorului lor stat. În urma Acordului de pace de la Oslo, de la sfîrșitul lui 1993, acest disputat teritoriu urma să revină palestinienilor. Dacă fostul guvern părea dispus să respecte angajamentul convenit în capitala norvegiană, Netanyahu, în schimb, a declarat că întreg Ierusalimul va rămîne în mîinile evreilor.

Decizia actualului premier israelian a fost întîmpinată cu numeroase critici de opinia publică. „În cele o sută de zile de grație de cînd conduce cabinetul, Netanyahu a reușit să dărîme aproape total ideea «Orientului Mijlociu nou» propovăduită de precedentul premier, Shimon Peres, și să reînvie acel «Orient Mijlociu vechi» – inclusiv o comunitate internațională unită în critică, o lume arabă viguros dușmănoasă, precum și israelienii și palestinienii care se împușcă unul pe altul pe străzile orașelor din teritorii”, consemna comentatoarea Tani Șaler de la Ma'ariv. Poziția a organizat mai multe mitinguri de protest în care a solicitat deblocarea procesului de pace.

De confruntări au profitat foarte mult actualii lideri ai Autorității Palestiniene, organismul condus de Yasser Arafat. Acesta a încurajat nemulțumirile popu-

De aproape 100 de ani, arabii și evreii se bat între ei precum Iacob și Esau în pîntecele mamei lor. Căci fiecare dintre aceste popoare vrea să arate că el este de fapt primul ieșit pe sterpele pămînturi ale Orientului Mijlociu. După un acord de pace convenit în urmă cu trei ani, în teritoriile ocupate a izbucnit războiul. Tunelul ce trece prin locurile sfinte ale celor trei religii importante ale lumii nu a fost decît pretextul acestuia.

lare, îndemnînd la greve și demonstrații împotriva deciziei israeliene de deschidere a tunelului. „Arafat avea nevoie de creșterea popularității sale, după o perioadă în care aceasta se afla într-un regres vizibil”, a spus Khalil Shikaki, directorul Centrului pentru Studii Palestiniene, citat de revista Time.

Ca de obicei, palestinienii au fost sprijiniți de întreaga comunitate arabă. La Cairo, cele 22 de state membre ale Ligii Arabe au acuzat Israelul de complotare pentru distrugerea locurilor sfinte și i-au îndemnat pe palestinieni să se opună „represiunii israeliene”. Chiar și Regele Hussein al Iordaniei, cel mai apropiat aliat al Israelului în regiune, a denunțat „violarea sancțiunii locurilor sfinte”.

După cîteva zile de confruntări violente, era nevoie să înceapă discuțiile pentru găsirea unei soluții de aplanare a conflictului.

Bill nu poate să despice apele

Încercînd să salveze pacea Orientului Mijlociu, președintele american Bill Clinton – care și-a făcut un titlu de onoare din reconcilierea arabo-israeliană – a convocat de urgență, la Washington, un summit menit

să ducă la încheierea „crizei tunelului”. Inițiativa americană a fost întîmpinată cu ostilitate atît de către majoritatea țărilor arabe, cît și de statele Europei comunitare, nemulțumite că sînt omise de la reglementarea conflictului.

Desfășurate la începutul lui octombrie, în mare secret, negocierile nu au făcut decît să consfințească un dialog al surzilor. Deși nu s-au oferit amănunte oficiale despre agenda discuțiilor, presa internațională a scris despre faptul că delegația palestiniană a respins cererile israelienilor de a stopa violența din teritorii, de a pune sub acuză pe poliștii palestinieni ce au deschis focul asupra soldaților israelieni și de a reduce numărul forțelor de securitate. La rîndul său, Netanyahu a refuzat să închidă „tunelul discordiei”, n-a acceptat să stabilească o dată anume pentru retragerea trupelor israeliene din orașul Hebron, așa cum prevăd acordurile dintre cele două părți, și să reînceapă ne-

gocierile în cadrul procesului de pace.

Conferința de presă de după încheierea convorbirilor a fost una glacială, în care părțile au refuzat să facă comentarii și chiar să-și strîngă protocolul minile. „Vedeți, n-am despiciat apele, ci doar le-am redus la tăcere”, spunea în glumă Bill Clinton la încheierea negocierilor, făcînd aluzie la legenda Moise. Singurul lucru concret care s-a stabilit, și pe care Clinton a ținut să-l sublinieze, a fost faptul că părțile au convenit să continue negocierile, duminică 6 octombrie, la Erez – punct de trecere la frontiera palestiniană-israeliană.

Oficialii israelieni au opinat că înlînirea de la Washington a reprezentat o victorie pentru Netanyahu, în primul rînd prin faptul că el nu a satisfăcut nici una din doleanțele arabe. Nici o concesie politică nu se obține în urma violenței, a fost principul pe care și l-a asumat Netanyahu. „Vă rog, nu lăsați loc lacrimilor. Nu vă pierdeți speranța. De-abia de acum încolo putem începe din nou negocierile de pace”, a spus premierul israelian, adresîndu-se palestinienilor (The Jerusalem Post).

În schimb, palestinienii au fost extrem de nemulțumiți de rezultatele summit-ului de la Washington. Purtătorul de cuvînt al lui Arafat, Marouan Kanafi, spunea că situația creată se datorează faptului că Statele Unite, aflate în plină campanie electorală, nu și-au asumat rolul de principal mediator și n-au făcut nici un fel de presiuni pentru a elimina „intransigența” Israelului. Referirile sale erau la faptul că în 1992 aproape 85% dintre evreii americani (mai numeroși decît cei din Israel) au votat pentru Bill Clinton, actualul președinte de la Casa Albă nedorind să piardă din acest electorat.

Cvasitalitatea reacțiilor statelor arabe au fost la rîndul lor negative. Cea mai vehementă poziție a fost a Siriei, care a afirmat că înlînirea din capitala SUA a fost un eșec total și a cerut statelor arabe să rupă relațiile cu Israelul.

Procesul de pace în Orientul Mijlociu rămîne în continuare unul dificil, accentuat de inflexibilitatea părților și de acuzele reciproce privind nerespectarea angajamentelor. Pe de-o parte, sînt numeroși israelieni – în frunte cu premierul Netanyahu – pentru care a face concesii unui agresor este ca și cum i-ai oferi carne unui tigru, în speranța că va deveni vegetarian. Pe de cealaltă parte, marea majoritate a palestinienilor, care, pentru îndeplinirea poruncilor Profetului și pentru creștigarea teritoriilor asupra cărora se simt stăpîni de drept, sînt decîși să facă orice, inclusiv să ucidă. În aceste condiții, compromisul între inamici mai mult sau mai puțin declarați este dificil de realizat.

Cronica unor ani de ură

- **Noiembrie 1947** – Prin hotărîre ONU, Palestina, aflată sub mandat britanic, este împărțită într-un teritoriu locuit de evrei și unul de către arabi.
- **Mai 1948** – Este proclamat statul Israel. Statele arabe vecine refuză să-l recunoască și îl atacă. Israelul ocupă o bună porțiune din teritoriul ce trebuia să revină arabilor, mai puțin Cisjordania și Gaza.
- **Iunie 1964** – Este fondată, la Ierusalim, Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP).
- **Iunie 1967** – Israelul atacă Egiptul, Siria și Iordania, într-o acțiune de prevenire a unei presupuse agresiuni.
- **Noiembrie 1967** – Consiliul de Securitate al ONU adoptă Rezoluția 242, care cere Israelului retragerea din teritoriile ocupate.
- **Septembrie 1972** – Militanți palestinieni ucid 11 sportivi israelieni la Olimpiada de la München, declanșînd o lungă serie de atentate teroriste.
- **Decembrie 1987** – Palestinienii din Fîșia Gaza și Cisjordania declanșează revolta împotriva ocupației israeliene (Intifada).
- **Octombrie 1991** – Încep, la Madrid, convorbiri de pace arabo-israeliene, primele în care la masa tratativelor se așază palestinienii și israelienii.
- **Septembrie 1993** – Prin Acordul de la Oslo, părțile încheie o „pace” protocolară. În acest document s-au prevăzut retragerea israeliană din Gaza și Cisjordania, transferul puterilor și responsabilităților unei autorități palestiene, recunoașterea de către Israel a OEP, cu condiția ca aceasta să elimine din programul său principii distrugerii statului evreu.
- **1994** – Printr-un Acord semnat la Cairo, OEP preia controlul asupra Fîșiei Gaza și a Cisjordaniei.
- **1995** – Conform Acordului Interimar, OEP preia controlul a șase orașe mari din Iudeea și Samaria.

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjunct); ANDREI CORNEA (publicist comentator); OANA ARMEANU (șef secție social); MARIAN CHIRIAC (politic); IULIAN ANGHEL (politic, social); DAN PERJOVSCHI (grafician); LUCIAN PIUCĂ (tehoredactor); RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER (corectori); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare); CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREĂ (difuzare); MIHAELA CUCU (publicitate); ALINA CORBU (contabil-șef); DOIANA GIUHAT (casierie); ADRIANA BOBEICĂ (secretariat); IULIAN STIAN, LIDIA CRISTESCU (procesare text, abonamente); CONSTANTIN VĂDUVA (fotoreporter).
Responsabil de număr: MARIAN CHIRIAC

Rubrici permanente: TIA ȘERBĂNESCU, EMIL HUREZEANU, CRISTIAN PREDĂ, RADU CĂLIN CRISTEA (comentariu politic); ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic); H.-R. PATAPIEVICI (eseu); RALUCA STROE-BRUMARIU (cronică parlamentară); CEZAR BALTAG (istoria religilor); DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară); MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronică plastică); DIANA TURCONI (reportaj, anchete).

Corespondenți: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ȘORA, VIRGIL NEMOIANU, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76 e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie ISSN-1220-5761